

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**АДАПТАЦІЯ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ
ДО НАВЧАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ**

**Дипломна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:

*студентка 6 курсу, 613 ЗФН групи
спеціальності 013 «Початкова освіта»*

Барбуца Марія Юріївна

Керівник: канд. пед. наук, доц. Гордійчук О.Є.

**До захисту допущено
На засіданні кафедри
Протокол № 6 від 22 листопада 2022 р**

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АДАПТАЦІЯ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ ДО НАВЧАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ.....	7
1.1. Організаційно-правові основи навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища... ..	7
1.2. Характеристика адаптації учнів інклюзивного класу до навчання... ..	16
1.3. Сутність та фактори успішної організації навчання у віртуальному просторі.....	23
1.4. Констатувальне дослідження стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі	36
<i>Висновки до розділу 1</i>	<i>42</i>
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ ДО НАВЧАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ	44
2.1. Активізація умотивованості учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі	44
2.2. Створення безпечного навчання у віртуальному просторі	47
2.3. Організація суб'єкт-суб'єктних міжособистісних стосунків учасників інклюзивного віртуального простору	49
2.4. Добір і застосування адаптивного та модифікованого освітнього матеріалу для учнів інклюзивного класу в умовах віртуального навчання	52
<i>Висновки до розділу 2</i>	<i>62</i>
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність наукової роботи пояснюється тим, що кожна дитина, незалежно від особливостей в розвитку, має конституційне право навчатися в Новій українській школі за місцем проживання і забезпеченням її необхідними умова для навчання. Це стосується дітей з інвалідністю у багатьох країнах світу та в нашій Україні, зокрема з 2012 року, регламентовано нормативно-правовим полем: Конституцією України, Конвенцією про права дитини, Конвенцією про права осіб з інвалідністю, Концепцією розвитку інклюзивної освіти, Концепцією Нової української школи (28-33).

Сучасна міжнародна освітня політика завдяки аналізу науково-педагогічної літератури (А.Колупаєвої, С.Найди, О.Мартиненко, З.Шевців та ін) та нормативно-правових документів виділяє декілька підходів у викладанні навчальних предметів дітям з інвалідністю. Два основні напрямки: інклюзія та інтеграція.

Модель інклюзивної освіти в Україні почала формуватись і розвиватися завдяки діяльності громадських організацій, з часом вона стає дедалі популярнішою. Умови інклюзивного навчання передбачають інтеграцію учнів з ООП і визнання їх як повноправних членів класного колективу, забезпечення доступом до програми, підтримкою та супроводом шкільного психолога та цілої команди психолого-педагогічного супроводу.

Як відомо, основні засади інклюзивної дидактики викладено у Саламанкській декларації (Саламанська декларація, 1994). Цей документ наголошує, що за будь-яких обставин, попри труднощі і відмінність, діти мають навчатися разом — це і є основний принцип інклюзивного навчання. Школи з інклюзією мають враховувати і усвідомлювати різноманітність потреб учнів, яким надають освітні послуги і забезпечувати якісну освіту для всіх, розробляти висококваліфіковані навчальні плани, організовувати заходи,

різні стратегії викладання, при цьому використовувати ресурси громад, в яких проживають учні.

Актуальність інклюзивної освіти визначається різноманіттям шкільного колективу, завдяки індивідуальним методам навчання, адаптованим навчальним програмам, спеціально розробленими і підібраними допоміжними навчальними матеріалами та додатковими посібниками можна задовольнити навчально-виховні потреби у дітей з особливими потребами.

Завдяки інклюзивному освітньому середовищу змінюється роль педагога освітнього закладу. Вчитель не має відрізняти учнів з інвалідністю від усіх інших дітей у класі, тобто регулярно залучати їх до спільної діяльності, ставлячи інші завдання, до колективних форм навчання та групового розв'язання певних завдань; вчитель повинен використовувати різні стратегії колективної участі у спільних заходах, уроках, проєктах, незалежно від форм навчання: очного, чи дистанційного, змішаного, чи індивідуального тощо.

Стан дослідження наукової проблематики демонструє широкий спектр науки, зокрема: здійснений канадським вченим університету Альберта, завідувачем Всеканадської кафедри інклюзії професором Дж. Лупартом, вченим із Португалії Девідом Родрігесом.

Також, значущою у методології інклюзивного навчання вважається дослідження «The Inclusive Classroom: Educating Exceptional Children» («Інклюзивний клас: освіта особливих дітей»), яке з'ясовує зміст термінологічних понять: інтеграція, інклюзія, тощо, які використані нами в розділі 1.

Професійну підготовку майбутнього вчителя до навчання учнів інклюзивного класу досліджували: А.Богданова, О.Гордійчук, Б.Грудинін, О.Остряньська, А.Колупаєва, С.Найда, С.Чупахіна, М.Швед, З.Шевців та інші.

Проблемі проєктування інклюзивного середовища присвячено праці авторами: І.Галініченко, Н.Лазаренко, В.Засенко, О.Тараненко, О.Тарнченко тощо.

Найбільше коло інтересу наших наукових аналізів та розвідок були присвячені працям щодо особливостей віртуального формату і впровадження інформаційних технологій в освіту. Відрадно, що саме цим аспектам присвячені праці В.Борщ, В.Волинець, В.Климнюк, А.Фещенко та інших. Однак, проблеми, окресленій нами, подібних наукових праць не існує.

Ураховавши актуальність досліджуваної проблеми і вкрай важливість її для сучасної науки та практики інклюзивної діяльності, ми обрали **тему дослідження:** *«Адаптація учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі»*

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні психолого-педагогічних умов адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

Завдання дослідження:

- Обґрунтувати організаційно-правові основи навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища.
- Розкрити сутність, особливості адаптації учнів інклюзивного класу та фактори успішної організації їх навчання у віртуальному просторі.
- Дослідити стан адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.
- Виокремити та обґрунтувати психолого-педагогічні умови адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

Об'єкт дослідження – адаптація учнів інклюзивного класу.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

Методи дослідження: аналіз вітчизняних і зарубіжних джерел з метою аналізу дефініційного категоріального апарату проблеми дослідження та організаційно-правових основ навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища; аналіз та синтез із метою розкриття сутності,

особливостей адаптації учнів інклюзивного класу та факторів успішної організації їх навчання у віртуальному просторі; анкетування і математична обробка статистичних даних задля діагностики стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі також систематизація – з метою обґрунтування психолого-педагогічних умов умови адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні організаційно-правових основ навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища, розкриття сутності, особливостей адаптації учнів інклюзивного класу та фактори успішної організації їх навчання у віртуальному просторі.

Практичне значення дослідження полягає у вивченні стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі з метою виокремлення та обґрунтування ефективних психолого-педагогічних умов адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі. Результати дослідження матимуть можливість і потенціал для використання у ЗВО при викладанні навчальних дисциплін: «Основи інклюзивної педагогіки» та «Технологія інклюзивного навчання в початкових класах». Виокремлені психолого-педагогічні умови, представлені в розділі 2, слугуватимуть практичним доробком педагогам та асистентам вчителів інклюзивних класів задля в організації дистанційного навчання учнів інклюзивного класу загалом, та в умовах віртуального простору, зокрам.

Структура дослідження: вступ, два розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки

РОЗДІЛ 1.

АДАПТАЦІЯ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ ДО НАВЧАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

1.1. Організаційно-правові основи навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища.

В концепції Нової української школи (на сайті Міністерства освіти і науки України) йдеться про те, що створення інклюзивного простору є одним із найбільш важливих завдань нової освітньої парадигми (36). Тому, забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів, незалежно від потреб і характеристик, є пріоритетним. Для надання справді якісних освітніх послуг кожному необхідне компетентне педагогічне моделювання інклюзивного навчання.

Науковиця К. Скрипка (2019, с. 320-329) у «Створенні інноваційного інклюзивного простору» описує соціальний проєкт в інклюзивному просторі як об'єкт, спеціально створений для відтворення його рис на іншому об'єкті. Автор представляє педагогічне моделювання як відображення особливостей навчальних систем, які створені для досягнення цілей і можуть бути використані для моделювання інклюзивного навчання, зокрема.

З цього приводу, в п.1.1. маємо на меті дослідити та обґрунтувати організаційно-правові основи навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Загалом, за науковими розвідками А.Колупаєвої «інтеграція дітей з інвалідністю в загальноосвітні заклади середньої освіти – це глобальний процес, який стосується всіх високорозвинених країн сучасного світу. Його основною рисою є готовність держави і суспільства переосмислювати систему заходів щодо осіб з обмеженими можливостями, для того, щоб утвердити їхні

права на використання таких самих можливостей, як інші у різних галузях соціального і освітнього життя» (Колупаєва, 2011, с. 52)

Завдяки реформі освіти в Україні було розпочато й роботу над реформою щодо навчання дітей з інвалідністю (54). У нашому суспільстві є категорії неповнолітніх громадян, частина з яких має проблеми, пов'язані з розвитком та здоров'ям. На жаль, тепер існує тенденція до зростання кількості дітей, які потребують корекційно-реабілітаційної допомоги і соціальної адаптації. Діти зі значними психофізичними порушеннями в розвитку в Україні навчаються донедавна навчалися в спеціалізованих освітніх закладах або закладах комбінованого типу, до яких належать спеціальні садки (групи у звичайних садках), школи-інтернати та реабілітаційні центри. На сьогодні ми маємо широкий спектр інклюзивних освітніх закладів по всій Україні. Задля широкого кола вивчення стану освітньої установки здійснимо короткий моніторинг систем інклюзивної залученості учнів з ООП в інших країнах світу.

Так, у Канаді, США та різних європейських країнах, дослідниця М.Швед зазначає, вже накопичили великий досвід залучення дітей з інвалідністю до навчання в закладах загальноосвітнього типу, найближчих до місця проживання дитини. Доведено, що діти з інвалідністю краще адаптуються до світу в таких умовах, їм швидше вдається опанувати соціальні навички, відчувати себе самостійними і потрібними суспільству (М.Швед, 2015 с.12-14).

Щодо гоовної дефініції, як предмету розмови, то відповідно до Концепції розвитку інклюзивної освіти «інклюзивне навчання – це комплекс заходів та прийомів, за допомогою яких забезпечується вільний доступ до якісної освіти дітям з інвалідністю завдяки використанню в організації навчального процесу в загальноосвітніх школах особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчальної і пізнавальної діяльності таких дітей» (Концепція, 32).

Мета інклюзивного навчання полягає в реалізації прав дітей з інвалідністю на якісну освіту за місцем їхнього проживання, соціалізації та

інтеграції в суспільство таких дітей, залученні сімей до участі в освітньому процесі (Концепція, 32).

Основні завдання інклюзивного навчання:

- можливість навчання дітей з інвалідністю на якісному рівні разом із здоровими однолітками відповідно до “Державного стандарту загальної середньої освіти”;
- необхідність забезпечення всебічного розвитку дітей, розкриття потенціалу та демонстрації їх здібностей;
- утворення середовища з освітніми та корекційними функціями для вирішення освітньо-виховних проблем і потреб учнів, які мають особливості психічного та фізичного розвитку;
- забезпечення позитивної атмосфери у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням, встановлення активних міжособистісних контактів дітей з інвалідністю та інших учнів класу;
- затвердження і розвиток диференційованого психолого-педагогічної підтримки дітей з інвалідністю;
- допомога в консультуванні сімей, що виховують дітей з інвалідністю, безпосереднє залучення батьків до розробки індивідуальних учнівських планів та програми навчання.

Інклюзивна освіта (термін з англ. інклюзія – inclusion – включення) сформований на основі тлумачення, яке викладене у Саламанкській декларації і пропонує формування такого освітнього середовища, яке буде забезпечувати потреби і можливості всіх дітей, не дивлячись на особливості їх психофізичного розвитку, це гнучка та індивідуалізована система навчання дітей (44).

Основні принципи інклюзивної освіти можна сформулювати так:

- за будь-яких обставин, попри труднощі і психофізичну відмінність, діти мають навчатися разом;
- вчителі, які працюють в школах мають розуміти індивідуальні

особливості учнів і, відштовхуючись від них, створювати навчальні програми;

- ЗЗСО мають створити умови для здобування якісної освіти для всіх учнів, розробити необхідні навчальні плани, провести відповідні організаційні заходи, розробити стратегії навчання, з використанням ресурсів і партнерських зв'язків із здобувачами освіти;
- діти з інвалідністю мають право на додаткову допомогу, якщо вона їм необхідна під час навчального процесу;
- інклюзивні форми навчання – це найбільш ефективний засіб, що є гарантією солідарності, співучасті, взаємодопомоги, розуміння між дітьми з інвалідністю та їхніми ровесниками (32).

Освітні заклади, які мають інклюзивну форму навчання повинні вирішувати такі завдання, як:

- створення психологічно комфортне освітнє середовище, яке буде спільним для всіх дітей, попри те, що вони мають різні фізичні та психологічні можливості;
- діагностування різних процесів, пов'язаних з ефективністю корекції, адаптації та соціалізації дітей з інвалідністю під час навчання в школі;
- створення ефективного психолого-педагогічного супроводу під час інклюзивного навчання за допомогою взаємодії корекційно-розвиткових, діагностичних і консультативних напрямів діяльності;
- залучення учнів в успішну діяльність під час занять і подолання таким чином різних негативних особистих якостей дитини;
- через дослідження зацікавлень учня створювати умови для цікавого і приємного навчання, а також систему заохочень для школярів;
- необхідність постійної уваги за емоційним та фізичним здоров'ям учнів;
- допомога школярам з інвалідністю в адаптації;
- пояснення суспільству важливості інклюзії у шкільному середовищі.

За словами О.Острянської, невідомою складовою інклюзії, як соціально-педагогічної системи, є її переваги інклюзивної форми навчання: не тільки для дітей з інвалідністю навчання в інклюзивних класах є корисним, а й важливим досвідом для інших дітей, їхніх сімей та суспільства загалом (О.Острянська, 2002, с.24).

Досліджуюючи цінності інклюзії для всіх і кожного З.Шевців вказує на наступні їх аспекти (З.Шевців, 2019, с.23-26.):

1. Цінність інклюзії для дітей з інвалідністю:

- поліпшується когнітивний, мовний, соціальний, моторний та емоційний розвиток дітей з інвалідністю завдяки цілеспрямованому спілкуванню з однолітками;

- для дітей з інвалідністю їхні однолітки стають моделями поведінки для наслідування;

- діти опановують нові вміння і навички на функціональному рівні;

- завдяки спрямованості на індивідуальність, навчальний процес формується на основі сильних рис учнів;

- завдяки навчанню в інклюзивному класі учні з інвалідністю можуть знайти друзів і стати активною частиною громадянського суспільства

2. Цінність інклюзії для інших дітей класу:

- діти усвідомлюють і толерантно ставляться до тих учнів, які відрізняються від них;

- діти вчаться дружити, підтримувати і сприймати частиною своєї громади тих, хто від них відрізняється;

- діти вчаться працювати в команді;

- діти навчаються бути креативними, винахідливими та розвивати повагу до інших.

3. Цінність інклюзивної освіти для батьків:

- дозволяє бути залученими і брати активну участь у житті шкільної громади і власних дітей;

- утверджує можливість вибору якісних шляхів для формування освітньої програми їхніх дітей;
- знайомить зі шкільною громадою, робить батьків її членами та дозволяє створювати нові ініціативи;
- для покращення атмосфери в класі для батьків створюються умови для контактування з батьками інших учнів;
- на прикладах інших дозволяє батькам обрати майбутнє для дитини і сім'ї.

4. Цінність інклюзії педагогів та фахівців:

- завдяки роботі з дітьми з інвалідністю, вчителі отримують широкий професійний досвід у дослідженні особливостей учнів;
- учителі отримують великий досвід у процесі засвоєння і професійного застосування різних методик інклюзивної педагогіки;
- такі спеціалісти, як педагоги, медики, профільні вчителі сприймають дітей цілісно і вчаться дивитися на світ очима дітей, тому краще розуміють їхню психологію.

За словами Г.Давиденко «інклюзивна освіта базується на основі ідей рівності та однакових прав і обов'язків усіх членів освітнього процесу незалежно від їхньої релігії, раси, кольору шкіри, фізичних і психологічних можливостей» (Г.Давиденко, 2015, с.96-97).

За науковими думками О.Гордійчук, «інклюзія – діяльність школи, яка має на меті залучити усіх здобувачів до навчального, виховного та соціального процесів. Атмосферу класу творять усі учні однаково і якщо це обдаровані діти, і діти з інвалідністю або проблемами розвитку (О.Гордійчук, 2021, с.70).

В методології та філософії інклюзивної предмету дослідження існують чимало дефініцій, які потребують відповідної конкретизації.

Зокрема, два поняття «інтеграція» та «інклюзії» розглядаються, як антонімічні поняття щодо «сегрегації» і позначають відповідний розвиток у процесах одержання освіти особами з інвалідністю. Просте фізичне залучення

дітей з інвалідністю до загальноосвітнього закладу не є інклюзією, за словами В. Лубовського це — «вимушена інтеграція» (А.Колупаєва, 2011, с.с.55-56)

Отриманий досвід доводить, що іноді вчителі не могли впоратися зі своїм завданням і не залучали дітей з інвалідністю у роботу класу на заняттях і виховних заходах. як результат — зниження бажання та мотивації дітей з інвалідністю брати участь в житті класу, а іноді повне випадання з освітнього процесу.

Якщо підсумувати сказане, то можна зробити висновок, що навчання має бути індивідуально-спрямоване на особливі риси та потреби учнів, залежно від того, які академічні показники вони показують.

На думку А.Богданово, «у класах з інклюзивним навчанням в ЗЗСО освітній процес здійснюється відповідно до прийнятого навчального плану школи. Для тих дітей, які мають серйозні освітні труднощі та відповідні рівні підтримки заклад освіти має створити індивідуальний план навчання, який буде віддзеркалювати всі потреби учня з інвалідністю з урахуванням рекомендації психологічної, медичної та педагогічної консультації, з урахуванням навчальних індивідуальних планів» (А.Богданова, 2016, с.89)

В інклюзивній освіті важливо організувати не тільки місце для навчання дитини, а й забезпечити комфортну робочу атмосферу, відповідне світло, не забувати про важливі методичні рекомендації, завдяки яким навчання дитини відбуватиметься на якісно вищому рівні. Школа з інклюзивною формою навчання – це заклад освіти, який приймає усіх дітей, незалежно від їхніх соціальних, психологічних чи фізичних потреб. Тому така школа має мати безбар'єрне навчальне середовище, навчальні програми та плани, які адаптовані під потреби дітей, розроблені методи та форми навчання, що ідеально доповнюватимуть навчальний процес. Не менш важлива риса в цьому контексті – залучення батьків до процесу виховання та життєдіяльності класу і спеціальних кваліфікованих фахівців інклюзії.

За дослідженням О.Гордійчук, насамперед, етапів моделювання роботи вчителя інклюзивного класу, один вчитель не може надати належну увагу всьому класу і дитині з інвалідністю, тому у педагога має бути асистент вчителя», який опікується дитиною в інклюзивному класі і допомагає опанувати змістовий освітній матеріал разом з іншими учнями. Учитель створює індивідуальні вправи й завдання для дитини, а асистент вчителя допомагає учню виконати ці вправи і слідкує за правильністю виконання цих завдань (О.Гордійчук, 2017, с.458).

У ролі асистента дитини (помічника щодо навичок самообслуговування та доступності) може бути спеціально запрошена людина, яка отримуватиме за це платню, або хтось із родичів дитини з інвалідністю. Найголовніше завдання асистента дитини — супроводжувати дитину і допомагати їй провадити життєдіяльність, виконувати завдання і брати участь в житті класу (М.Войцехівський, 2015, с.172).

Поняття “діти з інвалідністю”, охоплює тих учнів, чії освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми.

Л.Савчук разом з А.Колупаєвою стверджують, що діти з особливими потребами — поняття, що стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп. Цей термін наголошує на тому, що необхідно забезпечити додаткову підтримку в навчанні дітей, які мають позитивні чи негативні особливості розвитку. Також, загальноприйнятим є те, що до дітей з особливими потребами відносять дітей з інвалідністю, дітей з незначними порушеннями здоров'я, соціальними проблемами та обдарованих дітей (Л.Савчук, А.Колупаєва, 2021, с.274).

Ось чому, впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання потребує створення необхідного освітнього середовища, забезпечення дитині супроводу, створення відповідних навчальних програм і навчальної методичного забезпечення (43).

Інклюзивне навчання в Україні, безумовно, запроваджується у державі відповідно до Конвенції ООН про права дитини. На державному рівні затверджено ряд нормативних документів, які визначають порядок запровадження і розвитку інклюзивної освіти в Україні (*Перелік нормативно-правової бази додається в Додатку А*).

Після ратифікації Україною у 2009 році Конвенції про права інвалідів (30) державна підтримка дітей з особливостями психофізичного розвитку набула особливо інтенсивного розвитку. Влада приділяє все більше уваги питанням організації навчання дітей з інвалідністю і їхнім потребам в колі однолітків у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах.

Конвенцією про права інвалідів визначається право людини з інвалідністю на освіту, яка не буде якісно відрізнятися від тієї, що її отримують інші здобувачі освіти. Також держава, яка затверджує конвенцію визначається постійне сприяння і допомога здобувачам освіти з інвалідністю і надання необхідних умов для повноцінного освітнього процесу (30).

Конституцію України покладено в основу підтвердження конвенції, яка визначає право кожного громадянина на освіту. У статті 53 задекларовано, що «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах» (31).

У Законі України «Про освіту» у статті №3 йдеться про право громадян України на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від стану здоров'я та інших обставин. Також вказується на сприяння навчанню у домашніх умовах та можливість вчительської допомоги. Але через те, що він був прийнятий у 1991 році, тут не йдеться про гарантії навчання та здобуття освіти дітьми з інвалідністю.

У статті 19 *Закону України «Про охорону дитинства»* визначається не лише рівне право всіх дітей на освіту, але й права дітей з інвалідністю на спеціальну освіту, освіту в домашніх умовах та «на здобуття освіти за

індивідуальними навчальними програмами, які узгоджуються з індивідуальними програмами реабілітації дітей-інвалідів та інвалідів з дитинства» (36).

Починаючи з 2010 до 2022 років щорічно вносяться необхідні зміни щодо якісного і правильного функціонування інклюзивної освіти у ЗЗСО і були забезпечені всі права дітей з інвалідністю, як повноправних здобувачів освіти.

Тому можна помітити, що на сьогодні в Україні вже є створена нормативно-правова база з документів, наказів і прийнятих резолюцій про права дітей з інвалідністю, цей процес постійно розвивається.

Успішне впровадження інклюзивного навчання дітей з інвалідністю в 2022 році потребує нормативного підтвердження на державному рівні, тобто удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази у відповідності не тільки до Конвенції ООН про права дитини, формування політики держави щодо дітей з інвалідністю, реалізація і поширення моделі інтегрованого та інклюзивного навчання, але й зумовлене умовами військової агресії країни-агресорки в Україні. Завдяки аналізу нормативно-правових документів можна зробити висновок, що в цілому законодавство України підтримує і забезпечує основні вимоги щодо розвитку і навчання дітей в інклюзивних класах.

1.2. Характеристика адаптації учнів інклюзивного класу до навчання.

У п.1.2. ставимо перед собою завдання охарактеризувати сутність та особливості адаптації учнів інклюзивного класу до навчання.

За словником С.Гончаренка, "Адаптація" (від лат. *adaptatio* – пристосування) — це термін, який широко використовують як теоретичне поняття у багатьох наукових сферах. У вжитку педагогіки, термін з'явився порівняно недавно. Використання поняття "адаптація" в якості "звикання" і

"пристосування" індивіда до певних умов життя і діяльності прийшло в педагогічний лексикон внаслідок з розробкою поняття "соціальна адаптація" (С.Гончаренко, 1993, с.23).

Потрібно розуміти, що як і діти повинні любити школу, так і школа має любити дітей, щоб гідно підтримувати їхню адаптацію до умов навчання.

На думку С.Єфімової, адаптація до школи – це перебудова мотиваційної, пізнавальної та емоційно-вольової сфер дитини під час переходу до систематично організованого шкільного навчання. Бо після початку навчання у дитини повністю змінюється життя — основним процесом стає навчання. Такий вид занять вимагає від дитини набагато більше сил на реалізацію та дотримання правил. Для того, щоб контактувати з однолітками і педагогами необхідно розвивати комунікативні навички. Особливої гостроти набуває готовність до шкільного навчання вже навіть у старших дошкільнят. Ті діти, у яких спостерігаємо досвід спілкування, розвинену мову, сформовані пізнавальні мотиви і вміння регулювати власну поведінку, можуть без проблем адаптуватися до шкільних умов. Складнощі, що виникають через недостатню підготовку до школи, можуть стати причиною дезадаптації дитини. Нездатність до адекватної поведінки і невдачі в навчанні, закріплюючись, сприяють виникненню “шкільних неврозів” (С.Єфімова, 2012, с.34-35).

До виявів дезадаптації у початковий період навчання в школі відносимо:

- 1) невміння будувати стосунки з дітьми та дорослими
- 2) спад працездатності під кінець дня і тижня;
- 3) підвищену тривожність, подекуди плаксивість;
- 4) неадекватну поведінку;
- 5) швидку втомлюваність;
- 6) погані досягнення у навчанні або їх відсутність (17).

В українській професійній літературі, зокрема М.Овчаренко та Г.Юрченко, розглядається широкий спектр чинників, що впливають на

успішність учнів у період адаптації і виокремлюють дві основні групи: екзогенні, тобто зовнішні і ендогенні — внутрішні.

Зовнішні чинники, що впливають на розвиток дитини, поєднують в собі екологічні і соціокультурні. До соціокультурних факторів відносять:

1) сімейні (сімейне виховання, психологічний клімат в сім'ї);

2) педагогічні (кваліфікація педагогів, відповідність обраних методик навчання можливостям дітей, обізнаність батьків, режим дня дітей і т.д.);

3) психолого-педагогічні (характеристика психологічного стану дитини: пізнавальної сфери, емоційно-вольового і мотиваційного розвитку; ставлення дитини до світу, до самої себе; особливості поведінки в навчальних і вивозних ситуаціях)(М.Овчаренко, Г.Юрченко 2021, с.33-34).

Аналіз психолого–педагогічної літератури (О.Таранчеко) дозволяє виділити в розумінні "адаптації" дві основні групи характеристик:

I. Динамічні характеристики:

- 1) це процес, можна простежити розвиток певного явища;
- 2) процес є обмеженим у часі;
- 3) неоднорідний по своїй структурі процес, бо має стадії розвитку.

II. Характеристики розвитку:

- 1) це взаємний процес, бо зміни, які відбуваються в дитині, відбиваються у її середовищі;
- 2) розвиток особистості і зміни, які до нього приводять — кінцева мета (О.Таанчеко, 2013, С.53).

Завдяки спостереженням за першокласниками, можна зрозуміти, що адаптація проходить по-різному. 56% дітей, а це більша половина здатні адаптуватися за два місяці. З ними немає проблем у вчителя, вони уважні, доброзичливі і слухняні, виконують вправи і завдання, демонструють рівень набутих знань.

Звичайно, у таких дітей бувають іноді проблеми з кимось з однокласників або вчителем, коли дитина хоче розважатись і відпочивати, а не

продовжувати навчальний процес. Проте зазвичай вже до кінця жовтня дитина приймає свій статус учня і виконує поставленні перед собою цілі і завдання.

30 % учнів не здатні адаптуватися так швидко до навчання. Вони дозволяють собі відволікатися на уроках, гратися, бігати. Можуть сваритися з однокласниками і вчителями, плакати, іти з класу. Через проблеми з поведінкою ці діти мають труднощі із засвоєнням матеріалу і лише під кінець першого півріччя адаптуються.

14% дітей належить до третьої групи. Ці учні проявляють неухважність і проблеми психологічного спрямування. Вони можуть зривати уроки і поводитися так, що батьки та інші учні на них скаржаться за те, що вони “заважають іншим” і “зривають уроки”.

Так, за науковими розвідками Б.Грудиніна, основні форми адаптації до навчання у початковій школі:

1. Адаптація дитини до умов навчальної діяльності, фізичного та інтелектуального навантажень. Адаптація залежить від віку дитини; від того, який рівень загального розвитку дитини; чи ситуація в сім'ї позитивно впливає на дитину; чи підготовка до навчання проводилась у садку чи в домашніх умовах.

2. Адаптація до нових соціальних взаємин і зв'язків відноситься більшою мірою до просторово-часових понять (режим дня, особливе місце для зберігання шкільного приладдя, шкільної форми, підготовка уроків, рівні права дитини із старшими братами, сестрами, визнання його "дорослості", надання самостійності і ін.); особово-смісловим взаєминами (ставлення до дитини в класі, спілкування з однолітками і дорослими, ставлення до школи, до самого себе); до характеристики діяльності і спілкування дитини (ставлення до дитини в сім'ї, стиль поведінки батьків і вчителів, особливості сімейного мікроклімату, соціальна компетентність дитини і ін.) (Б.Грудинін, 2016, с.124-125).

1. Адаптація до нових умов пізнавальної діяльності залежить від:

- актуального освітнього рівня дитини (знань, умінь, навичок), здобутих ще в дошкільній установі;
- інтелектуального розвитку;
- здатності навчатися та оволодіти уміннями і навичками учбової діяльності;
- допитливості як основи пізнавальної активності;
- сформованості творчої уяви;
- комунікативних здібностей (уміння спілкуватися з дорослими, однолітками).

Що стосується адаптації до навчання саме дитини з інвалідністю, то для неї в цей період надважливо, в першу чергу, соціалізуватися, навчитися контактувати та активно спілкуватися з іншими однолітками для легкого процесу адаптації та соціалізації.

Що стосується учнів з інвалідністю, за науковими дослідженнями В.Засенка, учні, що не мають глибоких освітніх труднощів, за умови надання їм компетентної та своєчасної соціально-педагогічної допомоги, можуть доволі успішно розвиватися та зростати в умовах масової загальноосвітньої школи (В.Засенко, 2016, с.34).

Як правило, таких дітей зараховують до класів, які працюють за традиційними програмами. Інклюзивне навчання таких учнів повинне виховувати та розвивати особистість кожного, що насамперед передбачає формування етичних уявлень і понять, виховання адекватних способів поведінки, включення всіх учнів у освітню діяльність, яка сприяє розвитку їх психічних функцій, самостійності (В.Засенко, 2016, с.36-37).

Комплексний аналіз теорії і практики навчання і виховання дітей з інвалідністю дозволяє нам робити висновок, за яким одним з найбільш важливих і ефективних засобів їхньої соціальної в школі повинна стати система педагогічної підтримки.

Поняття "педагогічна підтримка" в науку було введене І. Калініченко, Науковець розглядав її в контексті індивідуального розвитку і самоосвіти дитини, а предметом педагогічної підтримки вважав процес спільного з дитиною визначення її інтересів, цілей, можливостей і способів подолання перешкод або проблем навчання, самовиховання, спілкування, способу життя (І. Калініченко, 2012, с.120-121).

Значною мірою педагогічна підтримка і є тією допомогою, що стає можливою завдяки спільними педагогічними зусиллями та роботи фахівців, що працюють в інших галузях (лікарів, психологів, соціальних педагогів, дефектологів, логопедів і інших). Таку систему характеризують, перш за все, її орієнтація на конкретні цілі та завдання, організованість, багатоаспектність, мобільність, професійність (компетентність).

Засоби та методи педагогічної допомоги виводяться з актуальних проблем, потреб дитини, що має порушення здоров'я, і реалізується з позицій соціально-педагогічної діяльності, яка визначається як "безперервний педагогічно доцільний організований процес соціального виховання з урахуванням специфіки розвитку особистості людини з особливими потребами на різних вікових етапах, в різних шарах суспільства і за участю всіх соціальних інститутів і всіх суб'єктів виховання і соціальної допомоги" (І. Калініченко, 2012, с.123).

За довгостороковими дослідженнями Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, система педагогічної підтримки в процесі навчання і виховання дітей з інвалідністю повинна базуватися на наступних принципах:

- принцип компетентності;
- принцип взаємозв'язку в роботі фахівців;
- принцип взаємодії з батьками;
- принцип поєднання індивідуального підходу з груповими формами роботи;

- принцип щоденного обліку психофізичного стану дитини при визначенні об'єму і характеру занять, що проводяться з нею;
- принцип пріоритетного формування якостей особистості, необхідних для успішної соціальної адаптації і інтеграції;
- принцип поєднання занять для розвитку порушених функцій організму і формування шляхів їхнього відновлення (18).

Ознаками, що вказують на вдалу адаптацію дітей з інвалідністю до навчання в початковій школі є:

- ✓ Дитина задоволена процесом навчання, вона не відчуває дискомфорту і страху, перебуваючи у школі.
- ✓ Успішність дитини у реалізації вимог навчальної програми, наскільки швидко дитина виконує завдання та чи відчуває впевненість у своїх знаннях і силах під час виконання.
- ✓ Рівень самостійного виконання дитиною завдань, те, як часто він потребує і просить про втручання і допомогу дорослого.
- ✓ Задоволення міжособистісними відносинами з однокласниками і вчителем (18).

Всі зазначені ознаки вважаємо однаково важливими та взаємозалежними, оскільки без їхнього виконання неможливе якісне засвоєння знань та взаємодія учнів з ООП в сучасному суспільстві (44).

Таким чином, тільки так поступово сформується нова філософія суспільства та державна політика країни щодо інклюзивності дітей з ООП. Увага до кожного з представників найменш соціально захищених верств населення має стати однією із визначальних рис соціокультурного прогресу та гуманного суспільства країн у 21-столітті. Вирішальним завданням є пристосування освітньої системи до вимог, що висуває сумісне навчання нормотипових учнів, організація не тільки програмно-методичного забезпечення, а й безпечного, спеціально облаштованого приміщення, індивідуального підходу та послуг для дитини з інвалідністю та ін.

1.3. Сутність та фактори успішної організації навчання у віртуальному просторі.

В умовах епідеміологічних умов, та військового стану, в якому опинилося українські учні, загалом, та людство, зокрема, крайною необхідністю для підтримки і комунікації, більше того, відновлення освітнього процесу та надання корекційно-розвиткових послуг дітям з ооп, виникла необхідність контакту у віртуальних умовах, як єдина рятувальна мережа. Саме сутність та фактори успішної організації навчання учнів у віртуальному просторі стане предметом нашого дослідження в п.1.3.

Сучасна наука розвивається з приголомшливою швидкістю, поширюючи свої досягнення на всі сфери життя людини. Загальна інформатизація втілюється у сфері освіти і проявляється у вигляді впровадження, адаптації та розповсюдження численних інформаційних технологій на всіх рівнях освіти.

Таким чином, глобальні тренди, які визначають сучасні освітні системи, включають: дистанційну освіту, віртуальні формати, зміни у способах спілкування співробітників; зміну процесів, інструментів і методів управління документообігом; взаємодію людини та штучного інтелекту; підвищення швидкості прийняття рішень і технологій обробки даних; багатозадачність.

Кожного разу, розширюється спектр наукових досліджень, статей, тез та вебінарних виступів. Серед дослідників, котрі займаються організацією навчання у віртуальному просторі є: В.Борщ, В.Волинець, О.Гордійчук, В.Климнюк, А.Фещенко та ін.

Щоразу, коли з'являється нова технологія, неминуче виникають питання про доцільність і наслідки використання.

За останні 5 років технологія віртуальної реальності виросла від багатообіцяючої до широкого застосування та впровадження. При цьому приймався факт доцільності їхнього використання. Можливо, з цієї причини

існує багато неправильних уявлень про віртуальну реальність загалом, особливо в освіті. Крім того, помилки є не тільки у потенційних користувачів, а й у деяких розробників. Поширена помилкова думка серед тих, хто знає віртуальну реальність лише опосередковано, полягає в тому, що вони вважають, що віртуальна реальність була створена лише для розваги. Зараз віртуальна реальність охопила багато сфер: туризм, маркетинг, мистецтво, нерухомість, психологію, педагогіку, тощо.

За аргументами В.Волинці, які він наводить у своїх працях, начебто віртуальна реальність знищує спілкування в реальному часі та віддаляє людей один від одного. Але схожі думки виникали також про мобільні телефони, текстові повідомлення, соціальні мережі. Проте ті, хто вважає використання нових технологій ескапізмом, забувають про їхні переваги: мобільний зв'язок може з'єднати людей на іншому кінці світу, а соціальні мережі можуть збагатити зміст і діяльність віддаленого спілкування (В.Волинець, 2016, с.121).

Технологія віртуальної реальності також може бути використана у сфері соціальної взаємодії. За відсутності вільного часу та емоційної напруги у сучасних людей така технологія може компенсувати брак повноцінного відпочинку та можливості спілкування. Нарешті, слід звернути увагу на питання, яке стосується лише віртуальної реальності в освіті. Сучасні технології електронного навчання мають багато переваг, але вони поступово зменшують частку безпосереднього спілкування між викладачем і студентом (Волинець, 2016, с.120-128).

У педагогіці та психології дуже мало реальних досліджень віртуальної реальності, особливо в практиці педагогіки та виховного впливу. Звичайно, однією з головних причин цього є складність цих досліджень і високі матеріальні затрати.

У педагогіці віртуальна реальність в основному використовується як спеціальний інформаційний простір, де учні можуть отримати певну

інформацію, встановити контакти, науково-освітні елементи та проєктну діяльність.

Так, наприклад, створення досвіду віртуальної бібліотеки, музею, демонстрації статей, наукових праць, творчих матеріалів, фотографій, відеоматеріалів, спогадів вчених різних історичних періодів, сучасних інтерактивних інформаційних ресурсів (форуми, відеоконференції, інтерактивні моделі для навчання, курси). Створення подібних інформаційних ресурсів (таких як «бази даних») з інтерактивними елементами є важливим напрямком сучасної освіти, що дозволяє студентам оволодіти моделюванням ідей учених і наукових напрямків (Фещенко, 2016, с.109-114).

Зміст поняття віртуальна реальність зводиться до наступних основних характеристик:

1) Створити тривимірне зображення об'єкта, максимально наближене до реальної моделі реального об'єкта шляхом програмування, схоже на голографічну модель.

2) Мережева обробка даних, в реальному часі (дія суб'єкта, наприклад його рухи, зміна нахилу голови, зміна зображення об'єкта і т.д.).

3) Створення шляхом програмування ефектів присутності (Presence) (власне сприйняття ілюзії штучно створеної інформаційної реальності, якій сприяють об'єкти або суб'єкти).

Загалом «віртуальна реальність – це технологія взаємодії людини та комп'ютера, яка занурює користувачів у тривимірне інтерактивне інформаційне середовище» (Заїка, Гета, Коваленко та ін., 2018)

Віртуальні об'єкти мають деякі відмінні властивості від природних речей. Наприклад, будинок віртуальної реальності не буде гнити, горіти, розбухати від води тощо (якщо програміст не надав йому цих властивостей). Проте, у справжній віртуальній реальності немає звільнення від чуттєвих даних предметів повністю і початку істотним, «сутнісним» характеристикам.

Сенсорне сприйняття, зір та емоційні параметри зберігаються або навіть покращуються у віртуальній реальності.

Інформаційний світ є продуктом сучасної людини, це частина нашої єдиної реальності, інформаційна та віртуальна складові якої просто розвиваються і досягають все більших масштабів. Важливим завданням сучасної педагогіки є вивчення впливу цього віртуального середовища на особистісні параметри суб'єктів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що інформаційні технології, особливо віртуальна реальність, активно впроваджуються в навчальний процес і тому потребують використання в навчальних цілях. Для цього необхідно враховувати всі технічні характеристики та принципи створення таких проєктів, а також психологічні особливості людей, які їх вивчають.

Якщо ми звернемося до реалій сьогодення, то побачимо, що вивчення впливу віртуального середовища та дистанційного середовища загалом, а в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема, в період епідеміологічної ситуації в цілому світі та в умовах воєнного стану в Україні.

Як зазначає, В.Блощ, ці факти зумовлюють одну крайню важливість: у своєму особистому і професійному житті, у професійній діяльності кожного, знайти ті нові орієнтири, на які варто акцентувати увагу, з якими варто займатися, щоб зберегти надбання також рівень розвитку і всі зусилля, які переклалися до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, щоб це все збереглося (В.Борщ, 2018).

Такими *орієнтримаи* є:

- *збереження того актуального рівня розвитку, який було досягнуто, працюючи з дитиною до карантинного періоду, чи до воєнного часу.* (В.Борщ, 2018, с.65).

Пояснення цьому є те, щоб не було регресу. Однак, як засвідчують реалії, в багатьох випадках, спровокованих нестабільною дійсністю, підвищеним рівнем тривожності, постійною напругою і нерозуміння того, що очікує

завтра, стало вкрай важко фіксувати ті досягнення, той рівень розвитку дитини з ооп, який був, який було досягнуто.

- *надання послуг та супроводу дітей з ооп, які мають прояви наслідків психологічної травми* (В.Борщ, 2018, с.66).

Таких дітей, напревеликий жаль стало чимало, вони зустрічаються в інклюзивно-ресурсних центрах, закладах загальної середньої освіти, новій Українській школі та закладах дошкільної освіти. Тому педагогам та асистентам вчителя вкрай важливо максимально приділяти уваги на етапі адаптації опісля пережитого.

- *надання підтримки в освітньому процесі для дітей, які зазнали психологічної травми* (В.Борщ, 2018, с.67).

Особливо загрозливими на наших дітей загалом, а дітей з ооп, вплинула військова агресія, що й зумовила перехід їзх на інклюзивне навчання у віртуальному вимірі. Так, вважає І.Дуда, травматична подія – подія, при якій людина вважає, що була явна загроза для її життя/здоров'я чи для життя/здоров'я близької людини або людина була впевнена чи думала, що це явна загроза (І.Дуда, 2018).

Психічна травма – це пошкодження психіки після пережитої травматичної події, що може призвести до проблем здоров'я та порушень у нормальному житті людини.

ПТСР – захворювання, яке розвивається внаслідок переживання травматичної події.

Симптоми та проблеми, які зазвичай пов'язують із *посттравматичним стресовим розлаомид (DSM-V) з 6 років*

- Повторне переживання: флешбеки, нічні жахи, повторювані і болісні, інтрузивні образи або чуттєві враження. У дітей ці симптоми можуть містити реконструкцію пережитого досвіду, постійно повторювану гру або страшні сни без розпізнаваного змісту.

- Уникання: уникання людей, ситуацій або оставин, що пов'язані з подією або нагадують її.
- Перезбудження: надмірна пильність, перебільшена реакція, здригання, порушення сну, дратівливість і труднощі зі зосередженістю.
- Емоційне оніміння: відсутність здатності проживати почуття, почуття відокремленості від інших людей, відмова від дій, які раніше були важливі, амнезія щодо важливих моментів події
- Депресія
- Зловживання алкоголем або наркотиками
- Фізичні симптоми, які повторюються і не мають жодного пояснення

Помітні зміни в активності та здатності реагувати, які з'являються або порушуються після травматичної події/подій. Про це свідчать два (або більше) з наступних виразів:

1. Дратівлива поведінка та спалахи гніву (з найменшим провокуванням чи без), що, зазвичай, проявляється як словесна або фізична агресія щодо людей чи об'єктів.
2. Ризикована або самоушкоджуюча поведінка.
3. Надмірна пильність
4. Перебільшена реакція здригання
5. Проблеми з зосередженістю
6. Порушення сну (наприклад, труднощі із засинанням, неміцний або неспокійний сон)
 - створення безпечного простору в закладі освіти, про який детальніше ми обґрунтуватимемо в розділі 2.

Таким чином, керуючись діючою нормативно-правовою базою, у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) передбачено додаткові завдання та надаються відповідні рекомендації (додаток А).

Наведемо окремі приклади методичних рекомендацій, керуючись нормативними листами за 2022 рік.

«Гранична кількість дітей з ООП в інклюзивних групах (класах), визначена Порядками, не застосовується. Заклад освіти не може відмовити в організації інклюзивного навчання дитини з ООП та створенні інклюзивної групи.

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомога) надається дітям (учням) з особливими освітніми потребами (за умови отримання безпеки учасників освітнього процесу) фахівцями ІРЦ) та/або місце роботи внаслідок збройної агресії Російської Федерації педагогічними працівниками ЗО, зокрема з числа тих, що вимушені були змінити своє місце проживання (перебування) *(додаток А)*.

Для організації інклюзивного навчання (дітей) учнів з ООП (зокрема з числа тих, що вимушені були змінити своє місце проживання (перебування) внаслідок збройної агресії на Україну до закладу освіти подаються копії документів, що посвідчує особу (в разі наявності) та висновку.

Засідання КППС можуть проходити в режимі он-лайн та/або у змішаному очно-дистанційному форматі *(додаток А)*.

Другий рівень – оплата послуг асистента вчителя». *(Постанова КМУ 483 від 26 квітня 2022 року «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах ДО, ЗСО» (у період дії воєнного стану))*.

«Асистент учня допускається до участі в освітньому процесі для виконання його функцій виключно за умови проходження спеціальної підготовки, що підтверджується відповідним документом. Умови допуску асистента учня до освітнього процесу для виконання його функцій та вимоги до нього визначаються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти й науки. Рішення про допуск асистента учня до участі в освітньому процесі приймає керівник закладу освіти та асистентом учня за згодою батьків *(додаток А)*.

Базової соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання – якщо функції асистента учня (дитини) виконує соціальний робітник

На період дії воєнного стану, але довше ніж до 31 грудня 2022 року асистентом учня (дитини) можуть бути батьки, або уповноважені ним особи» (*Лист МОН №1/9540-22 від 19.08.2022 «Щодо асистента учня (дитини) в засадах освіти»*).

«У період воєнного стану, для осіб з ООП, які здобувають ЗСО та тимчасово перебувають за кордоном, або для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, під час переходу між рівнями освіти строк дії висновку, який використовується у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти, продовжується на період воєнного стану (*додаток А*).

Повторна КО має бути проведена не пізніше ніж через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану, повернення здобувача освіти з-за кордону або повернення тимчасово окупованої території, на якій проживає здобувач освіти, під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території.

IV рівень підтримки – «заняття за адаптованим та/або модифікованим розкладом» замінити словами «заняття за адаптивним розкладом».

V рівень підтримки – «навчання за модифікованим розкладом» замінити словами «навчання за адаптованим розкладом», «за модифікованим розкладом» виключити». (*Постанова КМУ від 30 серпня 2022 року №979 «Про внесення змін до постанов кабінету міністрів України з питань діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти»*)

Наведемо низку вимог щодо інклюзивності під-час онлайн-навчання, або, як ми вживаємо у нашому науковому дослідженні, «віртуальному просторі»:

«Конкретні цілі й завдання уроку та навчальні заняття з конкретними інструкціями до виконання. Онлайн-урок – дає змогу учням опановувати матеріал, орієнтуючись на власний темп. Такий урок складається з короткого

відео (7-10 хвилин), стислого опису теорії і завдань для самопідготовки в текстовому форматі та текстових запитань онлайн. Планування уроку, онлайн-уроку у трьох вимірах: текст (що я говоритиму), екран у цей час (що буде на екрані), тривалість діяльності. Універсальний дизайн в освіті – під час планування уроків враховувати багатоманітність учнів та адаптувати інформацію, процес і результати навчання до їхніх потреб, а не навпаки» (*Постанова КМУ від 30 серпня 2022 року №979 «Про внесення змін до постанов кабінету міністрів України з питань діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти»*). (додаток А).

«В умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації іншого характеру безперервна тривалість навчальних занять при організації дистанційного навчання у синхронному форматі не повинна перевищувати для учнів:

- 1-2 класів – 2 навчальних занять по 30 хв або 3 – по 20 хв
- 3-4 класів – 2 навчальних занять по 45 хв або 3 – по 30 хв, або 4 – по 20 хв
- 5-6 класів – 2 навчальних занять по 45 хв або 3 – по 35 хв, або 4 – по 25 хв
- 7-9 класів – 2 навчальних занять по 45 хв або 3 – по 40 хв, або 4 – по 30 хв, або 5 – по 25 хв
- 10-11 класів – 3 навчальних занять по 45 хв або – по 35 хв, або 5 – по 30 хв, або 6 - по 25 хв» (*Наказ МОН від 01.08.2022р. №1371 «Зміни до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України»*). (додаток А).

Щодо надання підтримки дитині з ООП в умовах організації дистанційного навчання у віртуальному прострі, асистент вчителя:

- «організовує спільно з учителем/ями освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання
- забезпечує навчання учня з особливими освітніми потребами, у тому числі за потреби здійснює в межах свого педагогічного навантаження

індивідуальне підключення поза часом уроку, який здійснюється онлайн, та надає додаткові пояснення, виконує разом з дитиною домашні завдання, які були їй не зрозумілі

- надає додаткові пояснення дитині щодо виконання матеріалу, який вивчаються та завдань в окремій онлайн кімнаті, забезпечує перевірку виконання таких завдань
- забезпечує реалізацію індивідуальної програми розвитку в межах своєї компетенції, зокрема досягнення поставлених в програмі цілей навчання, завдань на період дії ППР. забезпечення визначених ППР потреб, тощо
- забезпечує в межах компетенції реалізацію індивідуального навчального плану дитини (за наявності)
- забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) з метою організації навчання учнів з особливими освітніми потребами
- координує дистанційне навчання з батьками (іншими законними представниками) дитини, у тому числі завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо
- здійснює підготовку матеріалів для дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами, у тому числі консулює батьків щодо їх використання
- забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей учня з урахуванням умов дистанційного навчання
- забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, у тому числі обирає відповідні інструменти, консулює батьків щодо технічних особливостей їх використання з учнями з особливими освітніми потребами

- Асистує вчителя під час проведення дистанційних занять, зокрема допомагав вчителю під час поділу учнів на пари і групи в ZOOM-конференціях, може приєднуватись до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, слідкувати за підняттям рук учнів, вмикати та вимикати мікрофони, включати демонстрацію екрану для показу презентацій та відео, слідкувати за чатом та відповідати на питання учнів та батьків, які виникають під час уроку
- асистує вчителя при роботі з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, додаткових пояснень, Індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу, у тому числі у зв'язку з перебуванням закордоном чи на тимчасово окупованих територіях, відсутністю доступу до онлайн занять, наявністю психологічної травми
- надає учню та його батькам (іншим законним представникам) рекомендації щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою, щодо організації робочого місця дитини
- спільно з іншими учасниками команди супроводу бере участь у розробленні ІПР
- забезпечує ведення щоденника спостережень за дитиною з ООП з метою відстеження
- динаміки розвитку та оцінки рівня досягнення цілей навчання, зазначених в ІПР
- створює індивідуальне портфоліо учня з ООП». *(Лист МОН «Про роботу асистентів вчителів» від 29.09.2022р. №1/11471-22 в умовах організації дистанційного навчання асистент вчителя). (додаток А).*

Ведення документації асистента вчителя в умовах навчання дитини з ооп при віртуальному просторі охоплює:

- *Журнал спостереження.* Асистент вчителя ретельно спостерігає за розвитком учнів з ООП в умовах віртуального простору. Свої

спостереження про успіхи та труднощі він фіксує у щоденнику спостереження.

- *Графік роботи 25 год п.н.* Складають, узгоджуючи його з розкладом уроків у закладі та графіками заняття інших фахівців
- *Журнал взаємодії з батьками* Інформування батьків про прогрес або труднощі дитини

Спостереження за освітніми труднощами та наданням їм підтримки, з метою реалізації цілей ІПР включають:

- особливості навчальної діяльності
- особливості функціонування емоційно-вольової сфери
- стан сформованості навичок соціальної комунікації, взаємодії
- прояви небажаної поведінки
- пізнавальні процеси
- стан сформованості конкретних навичок (*додаток А*).

Схема визначення необхідних адаптацій/ модифікацій в умовах віртуального простору потребує врахування таких аспектів (*таблиця 1.1*).

Таблиця 1.1.

Визначення необхідних адаптацій/ модифікацій в умовах віртуального простору потребує за наступними аспектами

Завдання або вміння яке має бути опановане дитиною з ооп	Може діяти, як і всі інші діти в умовах віртуального простору	Способи подання інформації та вказівки вчителя в умовах віртуального простору	Адаптація/ модифікація навчальних підходів для застосування в умовах віртуального простору	Адаптація/ модифікація матеріалів для застосування в умовах віртуального простору	Результат/ Оцінювання дитини з ооп в умовах віртуального простору

В умовах війни адаптація стратегії технології оцінювання має бути однозначно проговорена і має, по відношенню до всіх дітей, адже час

відведений для виконання завдання , це те що має бути гнучке не тільки для дітей з ООП, але і для всіх дітей, враховуючи ці умови: середовище, час і місце де про водиться це оцінювання, ті умови, методи, форми засоби оцінювання які використовуються і звичайно спеціальне обладнання яким користуються (Рис.1.1).

(Рис.1.1). Вектор орієнтування в оцінюванні дитини з ооп у віртуальному просторі, зумовлений умовами війни

Щодо орієнтування в оцінюванні, то «в умовах війни більше і краще орієнтовуватися на дитину, коли відбувалося оцінювання, вимірювати ідивідуальний прогрес дитини , тому що з даною ситуацією в країні, треба враховувати і розуміти, прослідковувати цей прогрес та те що виконується.

Так, за науковими дослідженнями В.Борщ, якщо орієнтовуватися на навчальну програму, то треба розуміти, що дитина йде за звичайною програмою, то ці загальні критерії, тобто вона може синхронно оцінюватися, вона оцінюється як і інші учні (В.Борщ, 2018, с.68).

Якщо це навчання за загальною програмою з адаптаціями, то крім основних критерій, враховувати адаптовані стратегії технології оцінки, вони мають буим обов'язково розписані в індивідуальній програмі розвитку і в індивідуальному навчальному плані».

Таким чином чи це стосується поточного загалом, чи до підсумкового оцінювання, зокрема, то важливо взяти до уваги: якщо загальна програма, то завдання загальні і підсумкове оцінювання для всіх; якщо це модифікована програма, то це однозначно індивідуальний тест для дітей з ООП.

1.4. Констатувальне дослідження стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

Адаптація дитини до школи взагалі є перебудовою пізнавальної, мотиваційної і емоційно-вольової сфер дитини при переході до систематичного організованого шкільного навчання. Під час вступу до школи корінним чином змінюються умови життя і діяльності дитини; ведучою стає учбова діяльність. Режим шкільних занять вимагає набагато вищого, ніж в дошкільному дитинстві, рівня довільності поведінки.

Необхідність налагоджувати і підтримувати взаєностосунки з педагогами і однолітками в ході спільної діяльності вимагає розвинених навиків спілкування. В зв'язку з цим особливої важливості набуває готовність до шкільного навчання, яка повинна бути сформована у старших дошкільників. Діти, що мають достатній досвід спілкування, з розвиненою мовою, сформованими пізнавальними мотивами і умінням довільно-вольової регуляції поведінки, легко адаптуються до шкільних умов. Утруднення, що виникають унаслідок недостатньої готовності до школи, можуть бути причиною дезадаптації дитини. Нездатність до адекватної поведінки і невдачі в учбовій діяльності, закріплюючись, сприяють виникненню так званих шкільних неврозів.

Висуваємо припущення, що діти з ООП, що не мають глибоких освітніх труднощів, за умов надання їм фахової і своєчасної педагогічної допомоги, зможуть успішно пройти процес соціалізації, навчатися і розвиватися в умовах масової ЗЗСО загалом, а також у мовах віртуального середовища, зокрема. З

цією метою спробуємо описати проведені нами констатувальні дослідження стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

Так, констатувальні дослідження стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі та спроможності засвоєння дітьми з особливими потребами навчальної програми, проводилось в Чернівцецькому ліцеї №20. У дослідженні брали участь учні з ООП з 1-4 класи.

Для виконання поставлених завдань ми використали такі методики:

- Спостереження за рівнем адаптації дитини до школи на початку дослідження та протягом проведення корекційно-розвиткової роботи.
- Діагностика основних компонентів готовності до навчання у школі (Ю. З. Гільбух), яка дозволяє виявити рівень розвитку фонематичного слуху, словникового розвитку, саморегуляції, короткочасної пам'яті, логічного мислення і розумової активності.
- Діагностика адаптації дітей з освітніми особливими потребами за допомогою такого психодіагностичного інструментарію:
 - «Опитувальник для вивчення рівня адаптації дитини до школи», розроблений Н. Тарасенко, який допомагає зорієнтуватись і визначити коефіцієнт дезадаптації, який фактор чи група факторів лежать в основі адаптації.
 - Обстеження дітей з освітніми особливими потребами за допомогою проєктивної методики “Будиночки”, розроблений О. Ореховим (досліджуємо емоційну сферу дитини, емоційне ставлення до школи емоційне сприйняття нової соціальної ситуації, зокрема процесу навчання, вчителя, однокласників, самооцінку та визначаємо здатність організму до енерговитрат).
 - Проведення методики “Школа звірів” (автор К. Гайдар). Вона дає змогу виявити шкільні неврози на початковій стадії розвитку, з'ясувати причини і способи корекції, вивчити мотиваційну сферу,

ставлення дитини до вчителя, однокласників, до навчання в школі, а також шкільну тривожність).

- Діагностику пізнавальних процесів (пам'ять, увага, мислення, сприймання, уява).

- Повторна діагностика пізнавальних процесів (пам'ять, мислення, увага, сприймання, уява), емоційно – вольової та мотиваційної сфери.

Всі методики досліджень та їх результати представлено (*додатки Б,В,Д*).

Ми тільки якісно і кількісно зупинемося на аналізі нашого констатувального етапу педагогічного дослідження.

Зокрема, на етапі експерименту з метою ознайомлення учнів з класом, приміщенням та пристосуванням до нових умов ми спостерігали за дітьми в присутності батьків, які також були учасниками віртуальної підтримки дитини з ООП на уроках.

Перші уроки відбувалися за нашою участю та тільки спостереженням, без втручання в процес пізнання. В такі моменти виявлялися вподобання дітей, інтереси. Завдяки спостереженням за довільними діями учнів в незнайомому віртуальному середовищі на заняттях - знайомствах фахівцю стають помітні труднощі дитини.

На другому тижні навчання, ми скористалися діагностикою основних компонентів готовності до навчання у школі (Ю. З. Гільбух)

Досліджувалися 4 учні (хлопчики). Нами була використана індивідуальна форма проведення діагностики. Протягом кількох днів по 30 хвилин знімали основні компоненти готовності до школи, виявляючи рівень розвитку фонематичного слуху, словникового розвитку, саморегуляції, короткочасної пам'яті, логічного мислення і розумової активності. Результати узагальнено у таблиці з відповідними рівнями визначення сформованості того чи іншого показника загальної готовності до школи.

За даними таблиці, ми підраховували кількість учнів з освітніми особливими потребами на кожному з рівнів готовності до школи (таблиця 2.

1).

Таблиця 2. 1

Рівні готовності дітей з ООП до школи

Рівень	Кількість учнів
Низький	4
Середній	6
Високий	0

Порівняльний аналіз діагностики основних компонентів готовності до навчання у школі свідчить, що 4 учні з ООП не готові до шкільного навчання. Серед причин низької готовності: глибокі освітні труднощі, недостатній рівень загального розвитку: короткочасної пам'яті, здатності робити умовивід низький рівень розумової активності, батьківське ставлення.

На шостому тижні навчання, протягом кількох днів ми визначили рівень адаптації дітей з освітніми особливими потребами до школи в умовах дистанційного навчання та залучення до віртуального освітнього простору.

За результатами опитування за методикою Н.Тарасенко 70 % (4) учні мають високий коефіцієнт дезадаптації. В цих дітей соціально-психологічна адаптація пов'язана із значними труднощами. Вони не засвоюють навчальну програму, у них відмічаються негативні форми поведінки, різкий прояв негативних емоцій. Найпоширенішими факторами дезадаптації є: ГС, ІНС, ПД, НП, І, НМ, НШГ. Серед них фактори дезадаптації:

- ✓ НГШ — неготовність до школи;
- ✓ І — інфантилізм;
- ✓ ГС — гіперкінетичний синдром, надмірна розторможеність;
- ✓ ІНС — інертність нервової системи;
- ✓ НП — недостатня довільність психічних функцій;
- ✓ НМ — низька мотивація навчальної діяльності;

✓ ПД — порушення інтелектуальної діяльності.

За результатами проєктивної методики “Будиночки” 23 % (3) учнів мають низький ВК (вегетативний коефіцієнт), у межах 0,51 – 0,91, що свідчить про стан компенсаторної втоми, який забезпечується періодичним зниженням активності, хронічною перевтомою, виснаженням, низькою працездатністю. Цим учням необхідна оптимізація режиму праці і відпочинку, постійне зниження навантаження.

Зробивши порівняльний аналіз проєктивної методики «Школа звірів» 75% (3) учні мають амбівалентне сприйняття процесу навчання, 25 % (1) учень має негативне ставлення до школи. 50% (2) учні - позитивне ставлення до вчителя, 50% (2) учні мають труднощі у відносинах з вчителем, та однокласниками. Також високий рівень мотивації отримало 1 учень (25 %), 3 учні (75 %) мають низький рівень мотивації до школи.

Отримані данні свідчать про ряд проблем: низький рівень готовності до шкільного навчання, низька здатність організму до енерговитрат, повільність засвоєння способів і прийомів навчальної діяльності, емоційне сприйняття процесу навчання, наявність фізичних захворювань.

На другому етапі експерименту дослідження успішної адаптації дітей з освітніми особливими потребами, ми провели діагностику пізнавальних процесів (пам'ять, увага, мислення, сприймання, уява). Зіставлення результатів діагностики дало змогу визначити на якому рівні знаходиться розвиток пізнавальних процесів в дітей з освітніми особливими потребами. Порівняльний аналіз свідчить, що в 70 % (4) учнів розвиток пізнавальної сфери знаходиться на низькому рівні. Результати відповідей за кожним напрямком узагальнено у таблиці. За даними таблиці, ми підраховали загальний рівень розвитку пізнавальної сфери в учнів з особливими освітніми потребами (таблиця 2. 2).

Таблиця 2.2

Рівні розвитку пізнавальної сфери у дітей з ООП

Рівень	Кількість учнів
--------	-----------------

Низький	3
Середній	6
Високий	1

Порівняльний аналіз діагностики свідчить, що 3 учні мають низький рівень розвитку пізнавальної сфери.

Таким, чином можна зробити висновки, що діти з освітніми особливими потребами потребують в освітньому віртуальному процесі постійної підвищеної уваги, контролю та систематичності. Тому ми вважаємо необхідним провести корекційно – розвиткову роботу.

Наступним кроком успішній адаптації та спроможності засвоєння дітьми з освітніми особливими потребами навчальних програм, та проходження процесу соціалізації ми провели корекційно – розвиткову роботу за програмою Горбатько, для роботи з дітьми з ооп з 4 рівнем підтримки (глибокими порушеннями).

Головні аспекти, на які ми звертали увагу – це участь кожної дитини в кожній віртуальній грі чи вправі, жодна дитина не була обділена увагою. Під час виконання завдань ми завжди знаходили за, що можна було б похвалити учнів: активність, старанність. І тільки постійна стимуляція пізнавальної активності та створення умов для пізнавальної діяльності дітей з освітніми особливими потребами та забезпечує в подальшому успішну інтеграцію таких дітей в суспільство.

Аналізуючи результативність проведеної корекційно – розвиткової роботи хочемо відмітити, що ми побачили видимий прогрес в адаптації дітей з ООП. Учні, що були малоактивними на початку занять, дещо змінили свою поведінку: стали ініціативнішими, допитливими, життєрадісними. Намагаються виконувати більшість завдань та вправ майже самостійно, хоча не завжди все вдало виходить, але більше – з підтримкою та допомогою батьків та асистентів вчителя. Увага стала більш стійкішою Рівень самоконтролю та саморегуляції майже в усіх учнів знаходиться на середньому рівні, тільки в одного учня на низькому.

Висновки до розділу 1

Відповідно до загального погляду на дослідження в нашій країні та за кордоном, вважається, що інклюзивна освіта є необхідною умовою для створення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їх психічного або фізичного розвитку, освітніх труднощів та рівнів підтримки.

У розділі 1 ми розкрили такі поняття як інклюзивне навчання, діти з інвалідністю та особливі освітні потреби. Зазначили, що, на наш погляд, інтегроване навчання із етапів та сприяє процесу соціальної адаптації цієї категорії дітей, а їхні однолітки завдяки цьому починають розуміти їх труднощі, змінюють своє ставлення до них в кращу сторону.

Було досліджено стан адаптації учнів інклюзивного класу до інклюзивного навчання у віртуальному просторі. Зокрема, віртуальна реальність активно впроваджуються в освітній процес, тому їх необхідно використовувати в освітніх цілях. Для цього необхідно враховувати всі технічні характеристики та принципи а, також психологічні особливості людей, які їх вивчають.

Отже, емпіричне дослідження діагностувало розуміння вчителями початкових класів поняття «віртуальний простір» та основних функцій і завдань вчителя у віртуальному форматі. Так, зміни в суспільстві суттєво вплинули на зміни в освіті. Замість комфортних та затишних класів – не менш зручний віртуальний формат. Замість традиційного, чи інклюзивного аудиторного навчання, інклюзивне навчання як синхронізована модель роботи в реальному часі з різних куточків світу.

Респонденти вважають, що якості, які є найбільш професійно-значущими для педагога інклюзивного навчання у віртуальному форматі, а також найоптимальніші онлайн-платформи та програми у сучасному інформаційному суспільстві, які можна використовувати у віртуальному форматі.

Ми дійшли висновку, що певне розуміння щодо організації інклюзивного навчання у віртуальному форматі є, вкрай недостатнім для самостійної реалізації цієї діяльності. Результати анкетування ще раз підтверджують, що ми обрали тему, яка справді потребує глибокого дослідження.

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ ДО НАВЧАННЯ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ.

2.1. Активізація умотивованості учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

Здорова мотивація це завжди порівняння своєї діяльності з еталоном, розуміючи цінність чи марність зусиль. Коли йдеться про створення та управління інклюзивними навчанням у віртуальному форматі, не можна не згадати про мотивацію учасників.

С. У Гончаренко (1997) стверджує: «Мотивація — спонукання або мотиваційна система, яка спонукає людину до певної форми діяльності чи поведінки».

Мотивацію можна назвати процесом, який підтримує поведінку та веде до досягнення мети чи потреби. Сила підтримує моральний дух та змушує діяти навіть у складних ситуаціях. Багатьох психологів цікавить вивчення мотивації, оскільки вона є одним з основних принципів поведінки людини. Бути мотивованим означає чітко виконувати всі щоденні завдання, які виникають під час реалізації проєкту.

Як зазначає В.Токарчук, мотивація людини, загалом, а учнів, зокрема, може бути зовнішньою і внутрішньою. Ми маємо на увазі зовнішні стимули, які заохочують зовнішню діяльність. Вона характеризується тим, що учасники отримують задоволення не від власних дій, а від винагород, наприклад, схвалення інших. Учні, з цього приводу, можуть наполегливо працювати, щоб якомога швидше досягти бажаних результатів.

Що стосується внутрішньої мотивації, то вона керує особистістю зсередини. Людина намагається самореалізуватися, прагне досягти і рости, і досягає чогось, як правило, без прийняття зовнішніх винагород. Хороша продуктивність є ключем до внутрішньої мотивації (Токарчук, 2020, с.159).

Однак, як зазначає завідувачка Краснопільської ІРЦ Хільгора А., мотивація навчання дітей з ООП потребує врахування низки особливостей.

Зокрема, і якість навчання, і його значущість для школяра – основою мотиваційної сфери. Рівень сформованості навчально-пізнавальної мотивації та навчально-пізнавальної компетенції в цілому залежать від того у якому освітньому середовищі здійснюється навчально-пізнавальна ця діяльність дитини з ООП.

До позитивних ознак мотивації дитини в інклюзивному класі можна віднести:

- загальну позитивну реакцію до навчання дитини з ООП до школи;
- коло інтересів – дитину цікавлять, або явища навколишнього світу, або природа, або космос, тощо;
- допитливість, яка формою вияв широкої розумової активності школяра;
- віра у авторитетність учителя та готовність виконувати будь-які завдання.

До негативних особливостей мотивації школярів з особливими освітніми потребами належить те що їхні мотиви можуть бути наступними

- недостатньо дієвими, тому самі по собі довго і не зможуть підтримати навчальну діяльність;
- ситуативними і їх швидко задовольнити, але без підтримки вчителя вони можуть згасати і не відновитися;
- малоусвідомленими, що проявляються в невмінні школяра назвати, що і чому йому не подобається у навчальному предметі;
- містити орієнтацію школяра частіше на результат освітнього процесу, а не на його способи навчальної діяльності.

Проблема корекційної допомоги дітям з труднощами в навчанні не перестає аж ніяк бути актуальною завдяки збільшенню їх через ту чи іншу кількість.

Без спеціальних педагогічних заходів діти з особливими освітніми потребами безумовно не можуть засвоїти освітній базовий компонент. Насамперед це пов'язане з несформованістю учбово-пізнавальної діяльності у дітей, порушеннями позаментальних компонентів учбово-пізнавальної діяльності, працездатності та рівня довільної регуляції поведінки і також мотивації.

На нашу думку, ми вважаємо, що варто рекомендувати вчителю педагогу, щодо розвитку мотивації навчання учня з особливими освітніми потребами:

1. Під час формування мотивації, варто враховувати вікові особливості дитини з ООП.
2. Варто організувати залучення дитини в активні види діяльності та взаємодії її з усіма учнями інклюзивного класу, незалежно від форми та умов навчання.
3. Не забувати, що у процесі діяльності та соціальних контактів у школяра з ООП виникають психічні новоутворення, які проявляються для нього новим ставленням і до себе, і до своєї діяльності.
4. Особливої уваги вкрай варто приділяти розвитку вольових якостей учня з ооп.

Що стосується мотивації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному форматі, ми знаємо, що в усіх учасників різні історії і від цього залежатиме мотивація.

Отже, наявність мотивації проявляється в ініціативності, активності, самостійності, працездатності кожного учасника, здатності долати перешкоди та труднощі в процесі навчання. Відсутність мотивації в основному проявляється в нудьзі, розсіяності безініціативності, забудькуватості, слабкому контролю волі та неспішності.

На завершення, педагогам необхідно вміти створювати таке інклюзивне освітнє середовище загалом, а віртуальне, зокрема, яке б сприяло формуванню мотивації на пізнання, включення дітей з ооп в самостійну навчально-пізнавальну діяльність.

2.2. Створення безпечного навчання у віртуальному просторі.

У віртуальному середовищі соціальне спілкування зменшується, а невербальний компонент практично зникає. У цьому випадку бракує тактильної взаємодії, емоційної підтримки та зв'язку, тому перед педагогами постає завдання організувати інклюзивну програму у віртуальному середовищі, щоб дітям було максимально комфортно та безпечно.

Питання про вплив віртуальної реальності на особистісні характеристики людини пов'язане з сучасною педагогікою та психологією. Віртуальна реальність має на меті забезпечити взаємодію людей з інформаційною реальністю, яка максимально наближена до звичайної реальності.

Занурення в інформаційне середовище віртуальної реальності може призвести до негативних наслідків. Може розвинутися залежність від технології віртуально діяльності загалом. У цьому сенсі віртуальна реальність – це ще один виклик людству, який його спровокував.

Нині перед вчителями стоять два глобальні завдання щодо зазначених вище викликів.

На думку В.Климюк, перший – контроль та управління навчання у віртуальному просторі. Тут важливий зміст програми моніторингу, який має містити підривні, антисоціальні елементи. Ці процедури мають бути екологічними (тобто максимально наближеними до природних функцій

органів чуття та психічного здоров'я людини) (В.Климюк, 2018, с.210).

Друге завдання — створити безпечне віртуальне середовище, яке надає кожному суб'єкту повну інформацію про віртуальну реальність, технологію її функціонування, її психологічний вплив, а також готує індивідів до взаємодії з віртуальним середовищем. Взаємодія з інформаційним середовищем має призводити до прискореного та гармонійного розвитку здібностей і можливостей особистості, результатом якого є безкоштовне засвоєння великої кількості інформації, реалізація власних ресурсів (Климюк, 2018, с. 207-212).

Віртуальний формат - це спосіб планування та організації заходу чи події. Для безпечної реалізації окресленого предмету дослідження, у віртуальному форматі необхідно дотримуватися таких характеристик:

- візуалізація (важливо безперешкодно бачити і чути один одного і ще показувати інформацію на екрані);
- увага (у віртуальних середовищах люди менше відволікаються на зовнішні подразники, що дозволяє зосередитися на матеріалі);
- участь (необхідно стимулювати діяльність усіх учасників віртуального проекту);
- безпека (важливо створити атмосферу довіри та врахувати особливості кожної особистості) (Засенко, Колупаєва, Лазаренко, 2016).

Ми вважаємо, що сучасні інформаційні засоби подання навчальних матеріалів мають свої особливості і склалися таким чином, що виробляють якісно нові властивості змісту освіти, які вкрай рідко зустрічаються в традиційних методиках. Наприклад, віртуальна реальність певною мірою змінює і вдосконалює традиційний принцип видимості, відтворюючи подібність реальних об'єктів за допомогою інформаційного моделювання.

У результаті учні мають майже такий самий (або сильніший) особистий досвід із зором, слухом, дотиком і нюхом. Дії в навчальних програмах,

створених у реальній віртуальній реальності, мають сувору послідовність: вони розраховані на засвоєння навчального змісту та мають призвести до конкретного результату.

На думку Коюзєва, якщо брати до уваги основні критерії освітньої технології: гарантований результат, систематичність і відтворюваність, наявність зворотного зв'язку, остання позначка ще не реалізована в навчанні віртуальних проєктів. Зокрема не вистачає алгоритмів управління. Цей недолік легко подолати, і у віртуальній реальності це досягається на найвищому інструментальному рівні (Кобзева, 2012).

Отож, створення безпечного віртуального середовища – важливе завдання, яке стоїть перед системою освіти, пошук шляхів і засобів досягнення не лише навчання впродовж життя, а й безперервної освіти: досягнення внутрішньої гармонії, спокою, розвитку волі, досконалості, психічного здоров'я, самодостатності та успішної саморегуляції. У цьому сенсі віртуальні простори повинні приносити користь і радість усім, хто бере участь у цьому процесі. Особливо в умовах сучасної освіти ця вимога стає актуальною. Змістовність, раціональність, обґрунтованість, доцільність і продуктивність є агентурними характеристиками захищених віртуальних середовищ, які можуть бути реалізовані лише з урахуванням впливу на людей.

2.3. Організація суб'єкт-суб'єктних міжособистісних стосунків учасників інклюзивного віртуального простору.

Міжособистісні стосунки учасників інклюзивного проєкту є основою та важливим фактором продуктивної діяльності. Проте наукових публікацій про людську взаємодію в інклюзивній освіті небагато. Це пов'язано з тим, що

питання недостатньо досліджено, а так званий «досвід» інклюзивної практики за останнє десятиліття коливався.

Даним питанням займалися вчені А.Колупаєва, О.Гордійчук, З.Шевців, розкривають міжвідомчу взаємодію як механізм розвитку педагогічної психологічної служби.

Ознайомившись із вищезазначеними джерелами, ми дійшли висновку, що важливо розуміти міжособистісні відносини всіх учнів інклюзивного класу, тому можемо надати деякі рекомендації:

- ✓ важливо підтримувати гармонійні відносини і створювати хороший психологічний комфорт шляхом використання дидактичних ігор, дидактичних ситуацій, різноманітних методів саморегуляції;
- ✓ врахування вікових та особистісних особливостей кожної особистості;
- ✓ використовуйте заохочення, похвалу, позитивні коментарі навіть за невеликі досягнення;
- ✓ збільшити коло спілкування та знайти однодумців;
- ✓ підкреслити важливість кожного, оскільки лише спільними зусиллями та індивідуальним внеском усіх учасників можна досягти кінцевого результату;
- ✓ контролювати, аналізувати та оцінювати роботу кожного учасника, жоден внесок не повинен бути забутим чи приниженим (З.Шевців, 2019 с.56-59).

Отже, особисті відносини між учнями інклюзивного класу загалом, а в умовах віртуальної форми освіти, зокрема, і дійсно мають значний вплив на кінцевий результат формування колективу класу та подолання недружного ставлення. Важливо розуміти цінність кожної особистості, підтримувати та піклуватися один про одного. Тільки так, спільними зусиллями, вдасться досягти бажаних результатів.

В умовах прийняття Нових національних стандартів та планів модернізації освіти особливого значення набули інформаційно-комунікаційні

навички вчителя – уміння самостійно відбирати необхідну інформацію, аналізувати її та передавати користувачам.

За словами В.Звік, В.Носенка, основи інформаційно-комунікаційних компетенцій для вчителів, які працюють в інклюзивних класах, включають такі елементи, як здатність використовувати інформацію, здатність і сприйняття для встановлення успішної комунікації. Тому такі особистісні якості, як критичність, прогресивність, самостійність педагогів, необхідно розвивати в процесі професійного розвитку через вибір викладання. Дедалі важливіша роль комунікації стає необхідною для особистості вчителя, щоб досягти успіху в інклюзивному суспільстві (В.Заїка, В.Носенко, 2018).

Тому одним із завдань є допомогти учням досягти певного рівня володіння засобами ІКТ.

Інформаційно-комунікаційні навички вчителя сприятимуть його професійному зростанню та майстерності інтеграції в програму адаптивного навчання дітей з особливими потребами.

Протягом кількох років науковці проводять дослідження, пов'язані з якістю освітньої діяльності в інклюзивних віртуальних середовищах. Концепція мотивованого навчання сумісна з парадигмою цифрової освіти, оскільки навчання у віртуальному освітньому середовищі передбачає навички навчання, доступність інформації для пошуку та обробки, уміння використовувати її для вирішення реальних завдань (А.Колупасва, 2018).

Водночас багато вчителів не вміють користуватися таким ресурсом і залишаються прихильниками традиційного викладання. Інклюзивна освіта має потенціал для «включення» дітей з особливими потребами в онлайн-режим навчання за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних засобів (Skype, Avay, WhatsApp, Viber тощо).

Під час підготовки вчителів до роботи з дітьми в інклюзивних класах основна увага приділяється мотивуючим методам віртуального навчання вчителів. Їх основне завдання - підбадьорювати, давати імпульси,

підштовхувати до думок, почуттів і вчинків, тобто розкривати якості лідера.

Учні стають активнішими учасниками навчального процесу, певною мірою контролюють його, ставлять перед собою мету (наприклад, пошук інформації), вчаться оперувати великою різноманітністю інформації, трансформувати її, отримують можливості будувати та коригувати процеси. Позиція вчителя теж не є пасивною, а він має допомагати, супроводжувати, коригувати. Спільне застосування інформаційних технологій в освіті робить навчальний процес в умовах інклюзії більш ефективним (Філіненко, 2015).

Тому на етапі соціального та освітнього розвитку нашої країни, особливо віртуальна форма має великий потенціал як допоміжний інструмент координації освітнього процесу. Повторимося, потенціал віртуальних форматів в освіті може розкритися, коли учасники освітнього процесу мають відповідні компетенції, а вчителі бажають зробити навчальний процес ефективним, інноваційним і при цьому застосовують креативні підходи до його організації. Слід зазначити, що інформатизація освіти є безперервним процесом і неминучою тенденцією розвитку сучасної освіти, і вчителі повинні йти шляхом сприйняття та оволодіння інформаційними технологіями, а не протистояти їм.

2.4. Добір і застосування адаптивного та модифікованого освітнього матеріалу для учнів інклюзивного класу в умовах віртуального навчання.

В цьому параграфі маємо на меті обґрунтувати необхідність добору та застосування адаптивного та модифікованого освітнього матеріалу для учнів інклюзивного класу в умовах віртуального навчання.

Так, внесенню комплексно-послідовних змін в процес коригування освітнього плану для учнів з ООП, спершу необхідно вивчити різні його складові та адаптувати у відповідності з вимогами освітнього стандарту (Колупаєва, 2019, с. 60).

Завдання асистента вчителя полягає у коригуванні змісту та методів навчання відповідно до освітніх труднощів, можливостей та потреб учня з особливими освітніми потребами а також з метою застосування системи додаткових заходів, що спрямовані на опанування навчального матеріалу, під час уроку.

На погодженість у роботі педагога з асистентом вчителя, як важливу складову ефективного проведення освітнього процесу в інклюзивному класі загалом, та у віртуальному просторі, зокрема, наголошує вчений В.Войцехівський. «Вчитель керує роботою всього класу, асистент учителя бере безпосередню участь в освітньому процесі, надає супровід учням, які мають ті чи інші освітні труднощі, зокрема в засвоєнні навчального матеріалу. Педагоги разом планують хід навчальних уроків, обговорюючи можливі адаптації/модифікації згідно з індивідуальним планом. Основний виклик перед педагогами – зрозуміти потреби учнів і усвідомити необхідність коригування та модифікації змісту навчального матеріалу та підвищати успішність учнів» - зазначає автор (В.Войцехівський, 2015, с.45-46.).

Адаптація освітньої програми, на думку Н.Найди, для учнів з ооп передачає:

- компенсацію дефіциту, що виник унаслідок специфіки розвитку дитини;
- мінімізацію ризиків, пов'язаних з організацією і змістом навчання;
- реалізацію потреб дитини з ооп в розвитку та адаптацію її в соціумі (Найда, 2012).

Окрім того, адаптація освітньої програми передбачає аналіз і добір змісту освітнього матеріалу, зміну в структурі і часових межах, використання

урізноманітнених форм організації освітньої діяльності, використання тих чи інших технологічних прийомів та дидактичних матеріалів.

На думку науковця В. Скопненко, адаптація – є стратегією, яка допомагає дитині з освітніми труднощами набути такого ж обсягу знань, як і її нормотиповим однокласники (Скопненко, 2016)

Метою адаптації, за словами А.Колупаєвої, – є пошук і розробка методів подання інформації з урахуванням особливостей сприйняття дитини з ооп, використання інших засобів і матеріалів (карток, інструкцій, правил тощо) в освітньому процесі (Колупаєва, 2019).

Науковиця зазначає, що для продуктивного засвоєння матеріалу варто дотримуватися наступних порад:

- розділити завдання на кілька підзавдань, простіших за змістом та покрокових;
- скоротити тривалість та кількість завдань при умові збереження рівнів складності;
- використовувати повторення, спрощені інструкції;
- використовувати нетипові засоби (комп'ютерні програми, візуалізацію, картки, предмети, аудіозаписи та відеоролики);
- враховувати психофізіологічні потреби учня з ООП (для прикладу: великі шрифти, виділення кольором, підкреслення в записах (Колупаєва, 2019)).

Урахувавши ці особливості, асистент вчителя може планувати спільну діяльність з дитиною з ооп. Як приклад, оптимально групувати завдання за різними когнітивними труднощами, у тому числі індивідуальні ровиткові завдання.

Щодо адаптації, то це, за словами вчених, ті самі стратегії, котрі допомагають дітям з ООП в інклюзивних класах засвоювати такий самий обсяг знань, що і їх однокласники.

Щодо модифікації, то варто зауважити, це стосується зміни чи спрощення змісту предмету, освітньої програми навчання. Поясненням цьому - призведення до змін у рівні знань та навичок, які дитина повинна набути впродовж навчання.

Наводимо приклад адаптації начального матеріалу в інклюзивному класі (таблиця 2.3.)

Таблиця 2.3

Зразок адаптації начального матеріалу в інклюзивному класі

Вид адаптації	Опис умов	Приклад адаптації
Пристосувати середовище	фізичного оточення	Якщо в класі є діти, які сидять в інвалідному візку або пересуваються на милицях, обладняйте кімнату похилим пандусом. Якщо в класі є діти з вадами зору, збільште або зменшіть інтенсивність світла. Якщо в класі є діти з вадами слуху, шум можна зменшити.
Адаптувати навчальні підходи	навчальних підходів і методики	Застосовуйте спосіб спілкування (те, що знає дитина). За потреби час від часу проводьте навчання. Змініть темп уроку.
Адаптувати матеріали	навчальних посібників та іграшкового матеріалу	Якщо в класі є діти з вадами зору, використовуйте книги великих розмірів. Якщо в класі є діти з порушеннями рухових функцій, іграшки та інше обладнання з великими ручками аксесуарів.
Адаптувати навчальний план	навчальний план або завдання, визначені для навчання дитини з ооп	Змінити тривалість або порядок вправ. Виправлення завдання (наприклад, якщо дитина не готова впізнати текст, завдання можна змінити так: «Дитина впізнає однокласника на фотографії, а інші діти впізнають ім'я, яке вони написали»).

Далі, схарактеризуємо способи адаптації та модифікації навчальної діяльності, які полягають у:

- зміні послідовності формування навичок щодо вивчення тем із того чи іншого навчального предмету;

- адаптації та модифікації методики навчання (у використанні нетрадиційних для ЗЗСО спеціальних методик навчання учнів з ООП);
- адаптації та модифікації способів демонстрації та подачі навчального матеріалу і різних інструкцій та вказівок;
- адаптації та модифікації відповідей учня з ооп;
- адаптації та модифікації навчального матеріалу (інструктуванні завдань; індивідуалізації навчальних матеріалів; додаткової візуалізації).

Адаптація навчальних матеріалів є пристосуванням (зміною) навчального матеріалу в посібниках, наочностях, роздатковому матеріалі до пізнавальних можливостей учнів із ООП.

Адаптивні та модифіковані завдання визначаються у відповідності з потребами учнів (зазначено у ІІР).

Аналізуючи труднощі, з якими доводиться стикатися учням з ооп в умовах інклюзивного навчання, ми склали орієнтовні пропозиції адаптацій:

- з метою уникнення труднощів під час читання;
- з метою уникнення труднощів під час письма;
- з метою уникнення труднощів із запам'ятовуванням;
- з метою уникнення труднощів із концентрацією уваги;
- з метою уникнення труднощів з дрібною моторикою тощо.

Так, задля уникнення труднощів під час читання рекомендуємо:

- читати прості та альтернативні твори;
- зменшити кількість текстів для читання;
- збільшити шрифти у робочих текстах;
- збільшити час для виконання завдань.

Задля уникнення труднощів під час письма, рекомендованою є:

- індивідуалізація можливих завдань: зменшення обсягу роботи, розбивка завдання на частини, пропозиція завдань на тривалий термін для підготовки, додавання більше часу на виконання,

підготовка альтернативних завдань, можливості виконання домашнього завдання в школі разом з вчителем.

- допускання більшої кількості можливих помилок під час виконання письмового завдання;
- більше часу під час виконання контрольних та самостійних завдань;
- пошук альтернативи для виконання завдань;
- пошук можливостей зарахування відповідей учня з ооп, що складається із ключових слів, а не із повних речень.

З метою подолання труднощів із запам'ятовуванням, варто:

- використовувати друковані схематичні тексти та малюнкові зображення;
- застосовувати інструкції у письмовій формі;
- складати план дій для здачі виконаних завдань;
- завчасно надавати перелік контрольних запитань для довгих і детальних завдань;
- створювати можливості щодо опираючись на допоміжні матеріали для надання відповіді, наприклад: за допомогою арифметичних таблиць, словників, калькуляторів, текстових редакторів, програм перевірки орфографії та граматичних помилок.

Рекомендації щодо подолання труднощів з концентрацією уваги є наступні:

- дитину з ООП варто посадити поближче до вчителя, обличчям до вчителя, чи між двома учнями, котрі добре уміють зосереджуватися, але подалі від чинників що відвертають її увагу;
- організувати особистий робочий простір;
- встановлювати часові межі для виконання конкретних простіших завдань;
- надавати більше часу для виконання тестів і завдань;

- організувати додатковий час для роботи над тими чи іншими завданнями;
- розподіляти завдання на кілька коротких частин, щоби учень з ооп міг виконати через деякий час;
- робити перерви під час тестування;
- підтримувати тишу в середовищі та убезпечити від відволікаючих чинників у класній кімнаті;
- дозволити носити пристрій для приглушення відволікаючих звуків (вкладки для вух, навушники, тощо).

Щодо труднощів із дрібною моторикою учнів з ооп, то вкрай необхідно:

- дозволити користуватися допоміжним та адаптивним пристроями (дошкою з нахилом/настільні підставки задля демонстрації письмової роботи/читання, альтернативна клавіатура, портативні текстові редактори тощо);
- не перебільшувати із вимогами щодо охайності;
- надавати більше часу задля виконання самостійних завдань і контрольних вправ;
- змінювати розмір, форми чи розташування вправи та відповідей;
- створити можливість не для написання відповідей, а друкування їх, чи відповідей усно.

А слвоами М.Компанець, адаптація змісту навчання відповідає рівню знань і вмінь, передбачуваних для усього класу, однак, модифікація потребує реалізації наступних принципів:

- спрощення (зменшенні складності цілей та/або змісту);
- усунення (зменшення кількості предметів, що вивчаються, або зменшення вимог до кінцевої мети предмета та виключення певного змісту)
- об'єднання або ущільнення (деяких предметів об'єднання два в одному) (Компанець, 2018).

Модифікацію організувати можливо також наступним чином:

- Зменшивши вміст вивченого матеріалу. Учень з ооп може брати участь в окремих частинах уроку і/або опанувати тільки частину змісту від усього навчального матеріалу. Позаяк, вимоги уроку перевищують іноді можливості учня, від нього достатньо вимагати часткової участі в роботі на уроці.
- Знизити вимоги до учня з ооп на уроці. До виконання рекомендувати лише частину завдань. В такому випадку учневі може знадобитись увесь матеріал, або його частина.
- Будь-який тип модифікації необхідно обговорити з батьками дитини, оскільки у більшості випадків таку модифікація змінить те, що дитина повинна і знати, і вміти.
- Модифікація освітніх посібників. А способи модифікації навчальних посібників можуть бути різними. Цей метод допомагає зосередитися на основному змісті змісту з самого початку, і дає можливість донести провідну сутність до учнів. Способи виділення важливих фрагментів окрім підкреслення кольором або виділення частини тексту та може полягати в усуненні непотрібних деталей. (Компанець, 2018).

Найбільш поширеними способами модифікації освітніх матеріалів є:

- коригування тексту задля читання – виділення шрифту або кольору ключових моментів у тексті (цей метод допомагає зосередитися на основному змісті та дозволяє донести найважливіше перше читання до учнів);
- виключення непотрібних деталей (спрощення речень абзаців, скорочення сторінок);
- доповнення текстових фрагментів письмовими короткими коментарями задля кращого розуміння, акцентуація уваги на основних термінах і ідеях;

- спрощення розміщення тексту на сторінці (виключення відволікання уваги малюнками та заголовками);
- додатковий пояснювальний матеріал із запитанням і поясненням (вчитель в цей час контролює погляд учня з ооп, дозволяє звертати увагу на різні деталі, важливі у розуміння змісту зображень, стимулювання висловлювань). Ці та інші методи модифікацій також корисні для учнів, які навчаються з нормативним рівнем розвитку в інклюзивному класі.

В роботі з підручниками, J. Deppeleer радить враховувати його зміст, тобто звертати увагу на програму та пропонує наступний методичний апарат:

- «обов'язкове, щоб знати» – відомості важливі, які мають бути обов'язково опановані;
- «можна знати» – відомості важливі, але не зовсім суттєві;
- «пропоновано для ознайомлення» – відомості, що не є суттєві та не є надто важливими (Deppeleer, 2005).

Таким чином, основний акцент педагоги мають зосереджувати на першому типі знань: «обов'язково, щоб знати». Після того, як учні з ООП оволодіють ключовими та найважливішими знаннями, вони повинні надати категорії інформації «можна знати» та «пропоновано для засвоєння». Якщо ж порушити цю послідовність, пам'ять учня буде надто перевантажена великою кількістю інформації та засвоєнн знань відбуватиметься формалізовано.

Отже, в умовах адаптації програма не є зміною, дитина з ООП засвоює такий же самий обсяг знань, що і всі однокласники. На рівні з усіма має можливість продемонструвати засвоєні свої знання. За умови модифікації, програма суттєво буде змінюватися, спрощуватися та скорочуватися, а дитина з ООП матиме змогу продуктивно брати участь в освітній діяльності класу. Не є адаптацією чи модифікацією, коли педагоги відправляють дитину до ресурсної кімнати, щоб не заважала; «виключення» дитини із уроків через пропонування їй беззмістовного завдання; виокремлення дитину ООП на свята

чи заняття; виконання завдань замість дитини, а також жодне завдання, яке не матиме освітньо-тренувального ефекту для дитини.

Висновки до розділу 2

У цьому параграфі нами виокремлено та обгрунтовано психолого-педагогічні умови адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі, серед них: активізація умотивованості учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі; створення безпечного навчання у віртуальному просторі; організація суб'єкт-суб'єктних міжособистісних стосунків учасників інклюзивного віртуального простору; добір і застосування адаптивного та модифікованого освітнього матеріалу для учнів інклюзивного класу в умовах віртуального навчання.

Аргументовано, що однією із умов є необхідність, загалом, та наявність мотивації, зокрема. Вивчено, що умотивованість дитини з ооп проявляється в самостійності, активності, ініціативності, працездатності кожного учасника, здатності долати перешкоди віртуального простору і труднощі протягом уроку. Відсутність мотивації в основному проявляється в безініціативності, нудзі, забудькуватості, розсіяності та слабкому контролю волі.

Далі, нами відзначено важливість створення безпечного віртуального середовища, оскільки соціальне спілкування зменшується, а невербальна частина практично зникає. У цьому випадку, за науковими розвідами вчених, бракує тактильної взаємодії, емоційної підтримки, контакту, тому перед педагогами постає завдання організувати інклюзивну програму у віртуальному середовищі, щоб діти почували себе максимально комфортно та безпечно.

В цьому розділі нами було досліджено важливість володіння вміння ІКТ та вміння використовувати інформацію, здатність налагоджувати успішну комунікацію, сприйняття учнів інклюзивного класу загалом, та в контакті з батьками дітей з ООП, зокрема.

Проаналізовано також, як психолого-педагогічну умову, необхідність налагодження міжособистісних стосунків учасників віртуальної форми інклюзивного навчання. Підкреслено, що справді тісна суб'єкт-суб'єктна

взаємодія, скерована педагогами і учасниками інклюзивного класу, має можливість суттєво вплинути на кінцевий результат - формування команди цілому, та розвиток здорових емпатичних стосунків та підтримуючого мікроклімату учнів інклюзивного класу. Задля цього, вважаємо, важливо розуміти цінність кожної особистості, підтримувати та піклуватися один про одного.

Отже, забезпечення вищевказаних психолого-педагогічних умов забезпечить бажані освітні та виховні результати в інклюзивному класі, передбачені Концепцією Нової української школи.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Опісля проведення наукової розвідки з вищевказаної теми дослідження, ми готові констатувати наступні висновки:

1. Обґрунтування організаційно-правових основ навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища здійснювалося за допомогою методу аналізу наукової літератури. Нами було вивчено та проаналізовано вітчизняну та зарубіжну літературу щодо сутності ключових дефініцій: адаптація, учні інклюзивного класу, діти з особливими освітніми потребами, віртуальний простір.

2. Розкрито сутність, особливості адаптації учнів інклюзивного класу.

Здійснюючи аналіз факторів успішної організації навчання учнів інклюзивного класу у віртуальному просторі, ми прийшли до висновку, що існує дуже мало справжніх досліджень віртуальної реальності в педагогіці та психології. Особливо – з точки зору педагогіки та педагогічної практики. Звичайно, однією з головних причин цього є – новизна та складність цих досліджень і високі матеріальні затрати не тільки в нашій країні, а й за кордоном.

3. Дослідження стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі продемонструвало також суттєво-важливі факти.

Так, опісля констатувального етапу педагогічного дослідження стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальних форматах, можна стверджувати, що подібна форма інклюзивної освіти посилює процес реформ у сфері освіти. На даному етапі відбувається репозиціонування вітчизняної педагогічної практики, яка базується на принципах традиційної освіти, використовує сучасні інформаційні технології для вибору нового напрямку, потребує оперативної готовності педагогів, залучення батьків до підтримки дітей з ооп та впровадження тих чи інших психолого-педагогічних умов.

4. Виокремлено та обґрунтовано психолого-педагогічні умови адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі.

За результатами дослідження ми виявили, що педагогічна модель організації інклюзивного навчання у віртуальному форматі є середнього рівня.

Як психолого-педагогічними умовами адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі, нами було рекомендовано: активізувати умотивованість учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі; створити безпечність навчання у віртуальному просторі; організувати суб'єкт-суб'єктні міжособистісні стосунки учасників інклюзивного віртуального простору; добирати та застосовувати адаптивні а модифіковані освітні матеріал для учнів інклюзивного класу.

Так, наявність мотивації виражається в ініціативності, самостійності, активності, працездатності кожного учасника, здатності долати перешкоди та труднощі в процесі віртуального навчання, що є важливою передумовою ефективної спільної роботи.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія характеризується першочерговим завданням заохочувати, давати імпульси, спонукання думати, відчувати і діяти, тобто розкривати якості фасилітатора.

Створення безпечного віртуального середовища вимагає досягнення внутрішньої гармонії, спокою, розвитку волі, досконалості, психічного здоров'я, самодостатності та успішної саморегуляції. У цьому сенсі віртуальні простори повинні приносити користь і радість усім, хто бере участь у цьому процесі. Це свідчить про важливість людської взаємодії, збереження гармонійних стосунків та розуміння важливості кожного, адже результатів можна досягти лише спільними зусиллями та індивідуальним внеском кожного учасника інклюзивного проекту у віртуальному просторі.

Добір та застосування адаптивних та модифікованих освітніх матеріалів для учнів інклюзивного класу, на сьогодні – є найскладнішою для

педагогів Нової української школи, але добре усвідомленою ними, як край необхідною.

Теоретичне значення дослідження дало нам можливість обґрунтувати організаційно-правові основи навчання учнів в умовах інклюзивного освітнього середовища, розкрити сутність, особливості адаптації учнів інклюзивного класу та фактори успішної організації їх навчання у віртуальному просторі.

Практичне значення дослідження дозволило здійснити вивчення стану адаптації учнів інклюзивного класу до навчання у віртуальному просторі. Результати дослідження послугують вагомим доробком та науковим потенціалом для студентів під час ознайомлення з «Основами інклюзивної педагогіки» та «Технологіями інклюзивного навчання в початкових класах». На ообливу потребу орієнтуємося для педагогів та асистентів вчителів інклюзивних класів, котрі здійснюватимуть організацію дистанційного навчання учнів інклюзивного класу загалом, та в умовах віртуального простору, зокрема.

Наша наукова робота, як сучасна і актуальна у вимірі глобального простору, не достатньо вичерпує, як об'єкт, так і предмет дослідження. З точки зору наступних наукових розвідок, є потреба у здійсненні формувального етапу обраного емпіричного дослідження, а також розробки методичних рекомендацій для практиків інклюзивних закладів ЗЗСО щодо впровадження в процесі інклюзивного навчання у віртуальному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз законодавства України щодо відповідності міжнародним вимогам забезпечення рівних прав у здобутті освіти для дітей з особливими потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education-inclusive.com/materiali-shho-prisvyacheni-inklyuzivnij/>
2. Богданова, А. А. (2016). *Формування професійної компетентності педагогів, що реалізують інклюзивне навчання*. Наукове забезпечення системи підвищення кваліфікації кадрів, № 3 (28), 89-95.
3. Борщ В.В. (2018). *Віртуальна реальність в мовній освіті: потенціал технології*. Педагогіка і психологія освіти. № 1, 64–70.
4. Войцехівський М. Ф., ред. (2015) *Асистент учителя в інклюзивному класі: Навчально-методичний посібник*. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015, 172 с.
5. Волинець В.О. (2016). *Віртуальна реальність у соціокультурному просторі сучасності*. Культура України. Випуск 52. 120–128.
6. Гончаренко С. У. (1993) *Методологічні характеристики педагогічних досліджень*. Вісник АПН України, 3, 11-23.
7. Гордійчук О.Є. (2017). *Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до моделювання роботи в класі з інклюзивним навчанням*. Професійна підготовка фахівців: креативний підхід: (монографія за ред. Дубасенюк) Житомир. Вид. Євенок О.О. 458.
8. Гордійчук О.Є. (2018). *Теоретико-методологічний контекст інклюзивного навчання в професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи*. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць (за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. – К.: Вид. «ФОРМ» Симоненко О.І.») Вип. 14. С.29-47. <https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/35>
9. Гордійчук О.Є. (2021). *Організація вчителем інклюзивного класу індивідуалізованого освітнього процесу для дітей з особливими освітніми*

потребами. Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах Нової української школи : колективна монографія (за ред.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими, О.В. Ковальчук, С.З. Романюк) Київ : Міленіум. 70-79.

file:///C:/Users/User/Desktop/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF_%D0%A4%D0%90%D0%A5.%D0%9A%D0%9E%D0%9C%D0%9F%D0%95%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%83%202.pdf

10. Грудинін Б.О. (2016). *Педагогічне моделювання як технологія розвитку дослідницької компетентності*. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. № 2 (56) 236.

11. Давиденко Г. В. (2015) *Включення людей з інвалідністю в суспільне життя та освітній процес: шляхи оптимізації*. Наукові записки : зб. наук. пр. Кіровоград, 135, 93–96.

12. Державний стандарт початкової освіти від 21 лютого 2018 р. №87 (Наказ №1272 Міністерства освіти і науки України від 08 жовтня 2019р.). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

13. Дуда І. В., Петрик Н. А. (2018). *Особливості міжособистісних відносин в інклюзивну класі початкової школи*. Молодий вчений. № 14. 49-52.

14. Дятленко Н. М., Найда Ю. М., Мартинчук О. В., Софій Н. З. (2014) *Асистент вчителя в інклюзивному класі: навчально - методичний посібник*. Київ, 262 с.

15. Єфімова С. М. (2012) *Як зробити школу інклюзивною? Досвід проектної діяльності : методичний посібник*. Київ, ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 152 с.

16. Заїка В.М., Коваленко В.В. та ін. (2018). *Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник*. Полтава : ПУЕТ. 261.

17. Інклюзивне навчання у школі: кроки до успішного початку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/inklyuzyvne-navchannya-u-shkoli-kroky-do-uspishnogo-pochatku/>

18. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ispukr.org.ua/?page_id=331#.YVrkyW3P3IU

19. Калініченко І. (2012) Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими освітніми потребами*, 9, 120-126.

20. Климнюк В.Є. (2018). *Віртуальна реальність в освітньому процесі*. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. № 2(56). 207–212.

21. Колупаєва А. А. (2014) *Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі*. Київ, ТОВ «Атопол», 285 с.

22. Колупаєва А. А. & Таранченко О. М. (2019) *Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник*. Харків : Вид-во «Ранок», 304 с.

23. Колупаєва А. А. & Таранченко О. М. (2022) Освіта дітей з особливими потребами за часів незалежності України: етапність у стратегічному вимірі. *Особлива дитина : навчання і виховання*, 3 (79), 7–18.

24. Колупаєва А. А. & Савчук Л. О. (2021) *Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання*. Видання доповнене та перероблене: Наук.-метод. посіб. Київ, Видавнича група «Атопол», 274 с.

25. Колупаєва А. А. (2011) *Від сегрегації до інклюзії*. Наук.- метод. зб, 6. Київ, Науковий світ, 52-56.

26. Колупаєва А. А. (2012) *Навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому просторі*. Київ, 124-128.

27. Колупаєва А. А., ред. (2022) *Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник*. Київ, Видавнича група «А.С.К.», 335 с.

28. Конвенції про права дитини. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
29. Конвенція про боротьбу з дискримінацією у сфері освіти. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text
30. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
31. Конституція України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
32. Концепцію розвитку інклюзивної освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
33. Корнієнко С. (2012) Інклюзивна освіта як пріоритетний напрям державної політики України у сфері освіти дітей з інвалідністю. *Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України*, 2, 226-231.
34. Лазаренко Н.І. В. В. Засенко, А. А. Колупаєва (2016). *Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії*. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (зб. тез доповідей) Вінниця: ТОВ фірма «Планер». 416.
35. Маринець В. С. Конвенція ООН Про права інвалідів та її вплив на українське законодавство у сфері соціального захисту осіб з порушенням слуху. *Держава і право*, 56, 506-515.
36. Міністерство освіти і науки: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
37. Найда Ю. М. & Таранченко О. М. (2022) *Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник*. Київ: Видавнича група «А.С.К.».
38. Носенко Ю. Г. (2018). *Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підтримці інклюзивного навчання*. Полтава. 261.
39. Овчаренко М.С., Юрченко Г.П. (2021). *Шляхи формування мотивації успіху до навчання в учнів I класу з особливими освітніми*

потребами в інклюзивному просторі Norwegian Journal of development of the International Science (59(2)). 32-35.

40. Остряньська О. А. (2002). *Формування комплексних педагогічних умінь у майбутніх учителів початкових класів.* (Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04) Полтава: Полтавський держ. педагогічний ун-т ім. В. Г. Короленка. 21 с.

41. Підвищення кваліфікації "Інклюзивна освіта" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/upgrade/inclusive>

42. Прогнімак О.Д. (2018). *Інклюзивний розвиток України: Перешкоди VS перспективи.* Економічний вісник Донбасу. №1 (51). 187-197.

43. Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=100

44. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами Прийнята всесвітньою конференцією щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ і якість 7-10 червня Саламанка, Іспанія 1994. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94

45. Софій Н. З., ред. (2019) *Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали.* Київ, ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 70 с.

46. Софій Н., Сварник М. & Троханіс П. (2014) *Права дітей з особливими освітніми потребами та рівний доступ до якісної освіти.* Київ, Міжнародний фонд «Відродження», 64 с.

47. Таранченко О. М. (2013) Стратегія сучасного викладання: надання підтримки учням з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. *Початкова школа*, 4, 51–55.

48. Токарчук В. (2020). *Мотивація як чинник підвищення ефективності управління.*

49. Фещенко А.В. (2016). Віртуальна реальність в освіті: сумніви і надії. № 10. - 109–114.

50. Хомич Л. О. (1998). *Професійно-педагогічна підготовка вчителів*

початкових класів. Київ: «Магістр –S». 200 с.

51. Чупахіна Світлана. Основи інклюзивної освіти: Навчально-методичний посібник. ІваноФранківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020 - 96 с.

52. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник /Марія Швед. – Львів: Український католицький університет, 2015. – 360 с.

53. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів : «Новий світ – 2000», 2019. – 264 с.

54. EdEra "Онлайн-курс для вчителів початкової школи"(модуль "Інклюзивна освіта") [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://courses.edera.com/courses/course-v1:MON-EDERA-OSVITORIA+ST101+st101/courseware/1398b87899e34309879164345ffad9b9/f389543abc0e4b6285aef8c7a907945b/?child=first>

55. Loreman T., Deppeler J. M. & Harvey D. H. P. (2005). *Inclusive education: A practical guide to supporting diversity in the classroom*. (Лорман Т., Деспелер Дж. М., Харві Д. Х. Р. Інклюзивна освіта. Підтримка відмінності на уроці: практичний посібник) Sydney: Allen & Unwin.

ДОДАТКИ

Додаток А

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

✦ **ЗАКОН УКРАЇНИ “Про освіту”**

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

✦ **ЗАКОН УКРАЇНИ “Про повну загальну середню освіту”**

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

✦ **ЗАКОН УКРАЇНИ про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання**

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1324-18#Text>

✦ **ПОРЯДОК організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти**

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/957-2021-%D0%BF#n8>

✦ **ПОЛОЖЕННЯ про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти**

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0184-16#Text>

✦ **ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої освіти та дошкільної освіти**

<https://mon.gov.ua/.../pro-zatverdzhennya-primirnogo...>

✦ **МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ для закладів загальної середньої освіти щодо визначення освітніх труднощів I рівня підтримки в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти**

<https://mon.gov.ua/.../31/Lyst.MON-1-23101-21.29.12.2021.pdf>

✦ **МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ про організацію освітнього процесу дітей з ООП у 2022/2023 навчальному році**

<https://mon.gov.ua/.../pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu...>

✦ **ПОРЯДОК забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти**

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1289-2020-%D0%BF#Text>

 ТИПОВИЙ перелік допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text>

 ПОРЯДОК зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0564-18#Text>

 ПОЛОЖЕННЯ про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>

Протокол №1**результатів дослідження готовності до навчання у школі**

Об'єкт дослідження: учні з освітніми особливими потребами

Предмет дослідження: готовність до школи

Мета дослідження: виявити рівень розвитку фонематичного слуху, словникового розвитку, саморегуляції, короткочасної пам'яті, логічного мислення і розумової активності.

Використана методика: Діагностична програма експрес-діагностики основних компонентів готовності до навчання у школі (Ю. З. Гільбух).

Порядок роботи :

Діагностична програма експрес – діагностики основних компонентів готвності до навчання у школі (Ю. З. Гільбух).Нами була використана індивідуальна форма проведення діагностики. Протягом кількох днів по 30 хвилин знімали основні компоненти готовності до школи, виявляючи рівень розвитку фонематичного слуху, словникового розвитку, саморегуляції, короткочасної пам'яті, логічного мислення і розумової активності.

Обробка отриманих результатів:

№ з/п	П. І. Б.	Фонем слух	Саморегуля ція	Коротк пам'ять	Слон. розвиток	Умов	Роз акт	Рів псих розв	Готов до шк. Навч.
1	Денис І.	н	с	н	н	н	н	н	Не готов
2	Даніїл К.	н	с	н	н	н	н	н	Не готов
3	Максим Н.	н	н	н	н	н	с	н	Не готов
4	Євгеній Н.	н	н	н	н	н	н	н	Не готов

Порівняльний аналіз діагностики основних компонентів готовності до навчання у школі свідчить, що 100% (4) учні не готові до шкільного навчання.

Серед причин

низької готовності: глибокі порушення та складні освітні труднощі, недостатній рівень загального розвитку: короткочасної пам'яті, здатності робити умовивід низький рівень розумової активності, батьківське ставлення.

Протокол №2
результатів дослідження адаптації до навчання у школі

Об'єкт дослідження: учні з освітніми особливими потребами

Предмет дослідження: рівень адаптації дітей з освітніми особливими потребами

Мета дослідження: вивчити мотиваційну сферу, ставлення до вчителя, однокласників, до навчання у школі, шкільну тривожність та загальний рівень адаптації до школи.

Використана методика: «Опитувальник для вивчення рівня адаптації дитини до школи», розроблений Л.Н. Тарасенко, проєктивна методика «Будиночки», проєктивна методика «Школа звірів», анкета «Мотивація до школи» за Лускановою.

Порядок роботи :

Протягом кількох днів ми визначили рівень адаптації дітей з освітніми особливими потребами до школи.

№ з/п	П. І. Б.	Психосоматика (показник)	ВК	Коефіцієнт дезадаптації	Фактор дезадаптації	Рівень	
						моти в	адапт
1	Денис І.	наявний	1, 1 ОП	нормальний	ГС, НГШ, І, НП, ПД	в	н
2	Даніїл К.	наявний	0, 5 Х п	середній	ГС, НГШ, І, НП, ПД	н	н
3	Максим Н.	наявний	0,85 К в	середній	ГС, НГШ, І, НП, ПД	н	н
4	Євгеній Н.	наявний	0, 87 К в	середній	ГС, НГШ, І, НП, ПД	н	н

За результатами опитування за методикою Н.Тарасенко 4 учні мають високий коефіцієнт дезадаптації. В цих дітей соціально-психологічна адаптація пов'язана із значними труднощами. Вони не засвоюють навчальну програму, у

них відмічаються негативні форми поведінки, різкий прояв негативних емоцій. Найпоширенішими факторами дезадаптації є: ГС, ІНС, ПД, НП, І, НМ, НШГ.

Серед них фактори дезадаптації:

- ✓ НГШ — неготовність до школи;
- ✓ І — інфантилізм;
- ✓ ГС — гіперкінетичний синдром, надмірна розторможеність;
- ✓ ІНС — інертність нервової системи;
- ✓ НП — недостатня довільність психічних функцій;
- ✓ НМ — низька мотивація навчальної діяльності;
- ✓ ПД — порушення інтелектуальної діяльності.

За результатами проективної методики “Будиночки” 3 учнів мають низький ВК (вегетативний коефіцієнт), у межах 0, 51 – 0, 91, що свідчить про стан компенсаторної втоми, який забезпечується періодичним зниженням активності, хронічною перевтомою, виснаженням, низькою працездатністю. Цим учням необхідна оптимізація режиму праці і відпочинку, постійне зниження навантаження.

Зробивши порівняльний аналіз проективної методики «Школа звірів» 75% (3) учні мають амбівалентне сприйняття процесу навчання, 25 % (1) учень має негативне ставлення до школи. 50% (2) учні - позитивне ставлення до вчителя, 50% (2) учні мають труднощі у відносинах з вчителем, та однокласниками. Також високий рівень мотивації отримало 1 учень (25 %), 3 учні (75 %) мають низький рівень мотивації до школи.

Отримані данні свідчать про ряд проблем: низький рівень готовності до шкільного навчання, низька здатність організму до енерговитрат, повільність засвоєння способів і прийомів навчальної діяльності, емоційне сприйняття процесу навчання, наявність фізичних захворювань.

Протокол №3
результатів дослідження пізнавальної сфери

Об'єкт дослідження: учні зособливими освітніми потребами

Предмет дослідження: рівень розвитку пізнавальних професій

Мета дослідження: визначити рівень розвитку пізнавальних процесів (пам'ять, увага, мислення, сприймання, уява).

Порядок роботи :

№ з/п	П. І. Б.	Увага	Пам'ять	Мислення	Сприма ння	Уява	Заг. рівень розвитку
1	Денис І.	н	н	н	н	н	н
2	Даніїл К.	н	н	н	н	н	н
3	Максим Н.	н	н	н	н	н	н
4	Євгеній Н.	н	н	н	н	н	н

Порівняльний аналіз свідчить, що в 100 % (4) учнів розвиток пізнавальної сфери знаходиться на низькому рівні. Концентрація та стійкість уваги – низький рівень. Об'єм довготривалої, зорової, а також її процесів – низький рівень розвитку. Мислення, сприймання, уява – низький рівень розвитку.

Таким, чином можна зробити висновки, що діти з освітніми особливими потребами потребують в навчально – виховному процесі постійної підвищеної уваги, контролю та систематичності.

